

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
ΤΕΙ Πελοποννήσου

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΠΙΣΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΚΟΤΙΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ ΟΔΗΣΣΕΑΣ

ΑΘΗΝΑ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2017

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή.....	σελ.6
1.1 Τα κύρια χαρακτηριστικά των ΜΜΕ και η συμβολή τους στην οικονομία.....	σελ.7
1.2 ΜΜΕ και η συμβολή τους στην ελληνική οικονομία.....	σελ.10
1.3 Σκοπός της παρούσας εργασίας.....	σελ.13

Κεφάλαιο 2

Χρηματοπιστωτικό Σύστημα

2.1 Εισαγωγή	σελ.14
2.1.1 ορισμός χρηματοπιστωτικού συστήματος	σελ.14
2.1.2 Προσφορά και ζήτηση δανειακών κεφαλαίων	σελ.14
2.2 Διάκριση μεταξύ αγορών χρήματος και κεφαλαίου.....	σελ.15
2.3 Δομή και λειτουργία του χρηματοοικονομικού συστήματος.....	σελ.16
2.3.1 Κύριες λειτουργίες	σελ.17
2.3.2 Τραπεζικοί Κίνδυνοι.....	σελ.20
2.3.3 Τραπεζικοί Κίνδυνοι που μελετώνται αλλά δεν μοντελοποιούνται εύκολα.....	σελ.20
2.4 Διάκριση τραπεζών	σελ.21
2.5 Σύστημα διαχωρισμού εμπορικής και επενδυτικής τραπεζικής.....	σελ.22
2.6 Χρηματοδοτική λειτουργία.....	σελ.22

2.7 Τράπεζες και χρηματοδοτικά ιδρύματα σελ.23

2.8 Γενικές αρχές πιστοδοτικής πολιτικής σελ.24

Κεφάλαιο 3: Τραπεζικές Πιστοδοτήσεις

3.1 Το θεσμικό πλαίσιο των Τραπεζικών Χρηματοδοτήσεων σελ.25

3.2 Η Αγορά των Δανείων σελ.28

3.3 Είδη Δανείων.....σελ.30

3.3.1 Τα απλά δάνεια.....σελ.32

3.3.2 Τοκοχρεολυτικό Δάνειο.....σελ.32

3.3.3 Χρεολυτικά Δάνεια.....σελ.33

3.3.4 Δάνειο Δύο Επιτοκίων.....σελ.33

3.3.5 Δάνειο Sinking Fund (Τοκοπληρωμή).....σελ.34

3.3.6 Ομολογιακά Δάνεια.....σελ.34

3.3.7 Κοινοπρακτικά Δάνεια.....σελ.35

3.4 Το Χρηματοοικονομικό Χαρακτηριστικό των Τραπεζικών
Χρηματοδοτήσεων.....σελ.36

Κεφάλαιο 4: Προσέγγιση του Πιστωτικού Κινδύνου

4.1 Εισαγωγή	σελ.41
4.2 Σπουδαιότητα Πιστωτικού Κινδύνου για τις Τράπεζες	σελ.43
4.3 Η «Βασιλεία II»: οι τρεις Πυλώνες	σελ.44
4.4 Πιστωτικός Κίνδυνος	σελ.48
4.4.1 Η τυποποιημένη προσέγγιση (Standardized Approach)	σελ.48
4.4.2 Τεχνικές μείωσης πιστωτικού κινδύνου	σελ.51
4.4.3 Η προσέγγιση των Εσωτερικών Διαβαθμίσεων (Internal Ratings-based Approach - IRB)	σελ.53

Κεφάλαιο 5: Η πιστοδότηση σε επιχειρήσεις

5.1 Κατάταξη των δανειοληπτών σε περιοχές κινδύνου (credit rating).....	σελ.57
5.2 περιπτώσεις κινδύνων που μπορεί να προκύψουν από μία χορήγηση.....	σελ.58
5.3 Δείκτης Απόστασης για Αθέτηση (Distance to Default)	σελ.59
5.4 Τα ποιοτικά κριτήρια-γενικά χαρακτηριστικά	σελ.59

5.4.1 Συνθήκες Αγοράς	σελ.60
5.4.2 Διοίκηση ~ Management	σελ.60
5.4.3 Επιχείρηση - Enterprise	σελ.61
5.4.4 Πρόσβαση σε δανεισμό- Access to Capital	σελ.61
5.5 Κριτήρια Αξιολόγησης Πιστοδοτήσεων	σελ.61
5.5.1 Βασικά πιστωτικά κριτήρια	σελ.62
5.5.2 Χρήση χρηματοοικονομικών δεικτών	σελ.64
5.5.3 Επικουρικά κριτήρια	σελ.69
Επίλογος	σελ.70
Βιβλιογραφία	σελ.71

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

Οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) θεωρούνται κρίσιμες για την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας. Οι ΜΜΕ απασχολούν το μεγαλύτερο μέρος του ευρωπαϊκού εργατικού δυναμικού και διοικούν τα δύο τρίτα του όγκου των πωλήσεων. Συγκεκριμένα, οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις συνιστούν το 99% των επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και παρέχουν τα 2/3 των εργατικών θέσεων στον ιδιωτικό τομέα, συμβάλλοντας περισσότερο από το 50% στην συνολική προστιθέμενη αξία που δημιουργούν οι επιχειρήσεις στην ΕΕ. Οι 9 από τις 10 ΜΜΕ είναι μικρές επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 10 εργαζομένους (Sachini et al., 2014).

Στην ΕΕ έχουν εγκριθεί διάφορα προγράμματα δράσης για τη στήριξη των ΜΜΕ, όπως ο νόμος για τις μικρές επιχειρήσεις «Small Business Act», και τα προγράμματα Horizon 2020 και COSME έχουν επίσης εγκριθεί με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ μέσω της έρευνας και της καινοτομίας και την παροχή καλύτερης πρόσβασης στη χρηματοδότηση για τις ΜΜΕ (Varum et al., 2013).

Σε πρόσφατες έρευνες όπως είναι οι έρευνες: European Commission (2013b), ECORYS (2012) και EIM Business και Policy Research (2011) κατηγοριοποιούνται οι ΜΜΕ με κριτήριο τέσσερις παράγοντες. Αυτοί οι παράγοντες είναι η ανταγωνιστικότητα σε μια χώρα, η καινοτομία της χώρας, το μέγεθος των ΜΜΕ στην οικονομία και η ένταση της τεχνολογίας. Η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας είναι η χειρότερη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ελλάδα βρίσκεται στην 96^η θέση ανάμεσα σε 142 χώρες (Xirouchakis, 2013) και σύμφωνα με την European Innovation Scoreboard (2013) η Ελλάδα χαρακτηρίζεται ως μέτρια καινοτόμα χώρα. Με κριτήριο την ένταση της τεχνολογίας, η Ελλάδα είναι μια χώρα χαμηλής τεχνολογίας (ECORYS-2012, European Commission-2013a).

1.1 Τα κύρια χαρακτηριστικά των ΜΜΕ και η συμβολή τους στην οικονομία

Οι ορισμοί που έχουν διατυπωθεί για τον όρο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων διαφοροποιούνται, αλλά από αυτούς προκύπτει ένα σύνολο κριτηρίων, τα οποία θα πρέπει να επαληθεύονται από μία επιχείρηση για να χαρακτηριστεί ως ΜΜΕ. Συγκεκριμένα, οι ΜΜΕ διαθέτουν περιορισμένους οικονομικούς πόρους, αποσπών μικρό μερίδιο από την αγορά και ο ιδιοκτήτης της επιχείρησης είναι και ο διαχειριστής της (Fritsch, 2008).

Από την άλλη πλευρά, κάποιοι ερευνητές έχουν διατυπώσει τις αντιρρήσεις τους σχετικά με το διαχωρισμό των επιχειρήσεων σε μικρές και μεγάλες με τη χρήση των ποσοτικών κριτηρίων, τα οποία αναφέρθηκαν παραπάνω. Συγκεκριμένα, ο Van Hoom (1979) θεωρεί ότι πρέπει να χρησιμοποιούνται ποιοτικά χαρακτηριστικά για τη διάκριση των επιχειρήσεων, όπως είναι η περιορισμένη ποικιλία προϊόντων που παράγονται, ο περιορισμός στην τεχνολογία, το ανθρώπινο δυναμικό και στις πρώτες ύλες που χρησιμοποιούνται και το ότι η διαχείριση συμπίπτει με την ιδιοκτησία (Hobohm, 2001).

Σύμφωνα με την ΕΕ και τον ΟΟΣΑ έχει διαπιστωθεί η ανάγκη για την ανάπτυξη ενός κοινού ορισμού για της ΜΜΕ, καθώς με τον τρόπο αυτό μπορούν να χρησιμοποιούνται κοινά μέτρα αποδοτικότητας και να εφαρμόζονται προγράμματα ενίσχυσης των ΜΜΕ. Σύμφωνα με τον οδηγό που έχει διατυπωθεί από την ΕΕ (2003/361/ΕΚ) οι επιχειρήσεις θα πρέπει να ταξινομούνται σε μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις με κριτήριο τον αριθμό των απασχολούμενων, τον ετήσιο κύκλο ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού. Όπως φαίνεται στην παρακάτω εικόνα οι επιχειρήσεις είναι πολύ μικρές αν απασχολούν λιγότερους από 10 εργαζόμενους και έχουν μικρότερο κύκλο εργασιών ή συνολικό ισολογισμό από 2 εκατ. €. Μικρές χαρακτηρίζονται οι επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν λιγότερους από 50 εργαζόμενους και έχουν μικρότερο κύκλο εργασιών ή συνολικό ισολογισμό από 10 εκατ. € και μεσαίες χαρακτηρίζονται οι επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν

λιγότερους από 250 εργαζόμενους και έχουν μικρότερο κύκλο εργασιών από 50 εκατ. € ή συνολικό ισολογισμό από 43 εκατ. € (OECD, 2013).

Κατηγορία επιχείρησης	Αριθμός απασχολούμενων: ετήσια μονάδα εργασίας (EME)	Ετήσιος κύκλος εργασιών	Σύνολο ετήσιου ισολογισμού
Μεσαία	< 250	≤ 50 εκατ. EUR (το 1996 ήταν 40 εκατ. EUR)	≤ 43 εκατ. EUR (το 1996 ήταν 27 εκατ. EUR)
Μικρή	< 50	≤ 10 εκατ. EUR (το 1996 ήταν 7 εκατ. EUR)	≤ 10 εκατ. EUR (το 1996 ήταν 5 εκατ. EUR)
Πολύ μικρή	< 10	≤ 2 εκατ. EUR (δεν καθοριζόταν παλαιότερα)	≤ 2 εκατ. EUR (δεν καθοριζόταν παλαιότερα)

Εικόνα 1: Άρθρο 2 – 2003/361/ΕΚ

Πηγή: http://www.eiead.gr/publications/docs/efd/sme_user_guide_el.pdf

Ο κλάδος των ΜΜΕ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην σύγχρονη οικονομία. Δύο από τους πιο σημαντικούς λόγους που καθιστούν τις ΜΜΕ σημαντικό συστατικό των σύγχρονων οικονομιών είναι το μερίδιο που καταλαμβάνουν συνολικά στην επιχειρηματικότητα και το γεγονός ότι δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας. Οι νέες θέσεις που δημιουργούνται οφείλονται είτε στην ίδρυση νέων επιχειρήσεων, είτε στην επέκταση των υπαρχόντων επιχειρήσεων. Από τις έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί έχει διαπιστωθεί ότι το ποσοστό απασχολούμενων σε μια χώρα έχει θετική συσχέτιση με την καινοτομία της χώρας (Varuum et al., 2013). Το παραπάνω γεγονός οφείλεται κυρίως στο ότι οι καινοτομίες που υποστηρίζουν τη βελτίωση της παραγωγικής διαδικασίας μπορούν να εξαλείψουν το κόστος παραγωγής. Αυτός είναι ένας τρόπος για να τονωθεί η ζήτηση για προϊόντα. Επίσης, η καινοτομία μπορεί να οδηγήσει στην αύξηση της ζήτησης και μπορεί να οδηγήσει στην διεθνοποίηση των επιχειρήσεων (Fritsch, 2008).

Όσον αφορά τα μέλη του ΟΟΣΑ, οι ΜΜΕ αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 95% των επιχειρήσεων συνολικά και απασχολούν περισσότερους από τους μισούς εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα. Στην Νέα Ζηλανδία, για παράδειγμα, 9 στις 10 εταιρίες απασχολούν λιγότερους από 10 εργαζόμενους. Οι περισσότερες κυβερνήσεις των χωρών του ΟΟΣΑ προωθούν την επιχειρηματικότητα και λαμβάνουν κατάλληλες πολιτικές μέσω κατάλληλων προγραμμάτων για την ενίσχυση των ΜΜΕ. Στην Μεγάλη Βρετανία εφαρμόζονται προγράμματα, τα οποία ενισχύουν την χρηματοδότηση, την τεχνολογία και την καινοτομία, το ηλεκτρονικό εμπόριο και τη διεθνοποίηση (Sachini et al., 2014).

Στην Κορέα, για παράδειγμα, τα μέτρα περιλαμβάνουν φορολογικές παραχωρήσεις και δάνεια με χαμηλό επιτόκιο για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων στις αγροτικές περιοχές. Οι πολιτικοί της Λατινικής Αμερικής, έχοντας συγκεντρωθεί εδώ και χρόνια στις τεράστιες επενδύσεις και στις πολυεθνικές επιχειρήσεις, άρχισαν να αντιλαμβάνονται ότι οι ΜΜΕ αποτελούν πραγματικές πηγές ευκαιριών απασχόλησης. Οι περισσότερες επιχειρήσεις (80-90%) είναι πολύ μικρές επιχειρήσεις και οι κυβερνήσεις μείωσαν τη γραφειοκρατία σε μεγάλο βαθμό προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι απαιτήσεις των ΜΜΕ θα εξεταστούν γρήγορα (Robu, 2013).

Όσον αφορά την ασιατική ήπειρο, αναγνωρίζεται το γεγονός ότι, μερικές από τις πιο αποδοτικές οικονομίες του κόσμου (Ταϊβάν και Χονγκ Κονγκ), βασίζονται σε μικρές επιχειρήσεις. Το 81% του συνόλου των εργαζομένων στην Ιαπωνία απασχολείται σε ΜΜΕ (Savlovschi et al., 2011).

Ο ρόλος των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων αναγνωρίζεται παγκοσμίως για τη μοναδικότητά του και στην συμβολή του στην οικονομική ανάπτυξη. Τόσο οι αναπτυγμένες χώρες, όσο και οι αναπτυσσόμενες έχουν συνειδητοποιήσει ότι οι ΜΜΕ μπορούν να έχουν ζωτικό ρόλο στη βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας. Πολλοί από τους πολιτικούς ηγέτες των χωρών ενισχύουν συστηματικά τις ΜΜΕ, καθώς θεωρούν ότι οι ΜΜΕ μπορεί να γίνει ο σπόρος της οικονομικής αναγέννησης (Cull et al., 2006).

1.2 ΜΜΕ και η συμβολή τους στην ελληνική οικονομία

Οι ΜΜΕ συνιστούν τη ραχοκοκαλιά της οικονομίας της Ελλάδας, καθώς σε αυτές οφείλεται ένα μεγάλο ποσοστό του ΑΕΠ και από αυτές απορροφάται ένα σημαντικό ποσοστό των απασχολούμενων. Υπό το φως του σημερινού οικονομικού κλίματος, οι ελληνικές ΜΜΕ αγωνίζονται να ανακάμψουν από την κρίση, ώστε να συνεχίσουν να αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της οικονομίας. Αλλά δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η σοβαρή ύφεση έχει επηρεάσει την ικανότητά τους να επιβιώνουν. Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι οι ΜΜΕ είναι γενικά πιο ευάλωτες σε περιόδους κρίσης, καθώς είναι ήδη μικρές και η συρρίκνωσή τους συνεπάγεται την εξαφάνισή τους, έχουν μικρή διαφοροποίηση ως προς την οικονομική τους δραστηριότητα σε σχέση με τις μεγαλύτερες εταιρείες, έχουν ασθενέστερη οικονομική δομή (δηλαδή χαμηλότερη κεφαλαιοποίηση), έχουν χαμηλότερη ή μηδενική πιστοληπτική ικανότητα και έχουν λιγότερες επιλογές χρηματοδότησης (Καραγιάννης και συν., 2010).

Ο ρόλος τους όμως είναι αναμφισβήτητος γενικότερα στην οικονομία, αλλά και στις περιόδους που βρίσκεται μια οικονομία σε ύφεση. Η δημιουργία νέων και καινοτόμων επιχειρήσεων σε περιόδους κρίσεων και αυξανόμενης ανεργίας θα μπορούσε να αντιμετωπίσει πολλές προκλήσεις. Παρά το γεγονός ότι η ανάκαμψη τους εξαρτάται κυρίως από το μακροοικονομικό περιβάλλον και τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα της χώρας, η ανάπτυξή τους θα μπορούσε να προκύψει μέσω μέτρων πολιτικής. Αυτές οι ενέργειες δεν πρέπει να είναι κατακερματισμένες ή να εξυπηρετούν διαφορετικούς στόχους. Το πλαίσιο τους πρέπει να είναι συγκεκριμένο. Πρέπει να υπάρχει μακροπρόθεσμη πολιτική, η οποία να εξυπηρετεί συγκεκριμένο σκοπό, με αυστηρή παρακολούθηση της εφαρμογής της (Καραγιάννης και συν., 2010). Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα πρέπει να επηρεάζουν τους επιχειρηματίες και να παρέχουν κίνητρα για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, για καινοτόμα σχέδια και για τις υπάρχουσες

εταιρείες να γίνουν πιο παραγωγικοί και ανταγωνιστικοί. Κάθε χώρα αντιμετωπίζει διαφορετικές προκλήσεις αλλά πρέπει να διαθέτει πολλές ευκαιρίες (Robu, 2013).

Ορισμένα σημάδια ανάκαμψης, μετά την παρατεταμένη ύφεση, παρουσιάστηκαν το 2013, με την καθοδική τάση να ξεκινήσει να επιβραδύνεται και να αρχίσει να δείχνει θετικά σημάδια. Αλλά σύμφωνα με μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το IME GSEVEE, το οποίο αποτελεί το Ινστιτούτο των Μικρών Επιχειρήσεων, το 75,4% των μάνατζερ των μικρών επιχειρήσεων υποστηρίζουν ότι η κατάσταση χειροτέρεψε το 2013. Τα μεγέθη μαρτυρούν ότι οι μικρές επιχειρήσεις έχουν πληγεί περισσότερο από την οικονομική κρίση και οι κλάδοι που έχουν επηρεαστεί περισσότερο είναι το λιανικό εμπόριο, ο κατασκευαστικός κλάδος, η αγορά αυτοκινήτων και δίκυκλων, οι μεσιτικές εταιρείες και ο κλάδος εστίασης. Οι τομείς που εμφάνισαν θετικά σημάδια ήταν ο κλάδος εξορύξεων και λατομείων, η υδροδότηση, η αποχέτευση, η διαχείριση αποβλήτων και οι δραστηριότητες αποκατάστασης. Ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης, οι περισσότερες από τις μισές ελληνικές ΜΜΕ μείωσαν τις ώρες εργασίας των εργαζομένων (ή ημέρες) και σχεδόν οι μισές ΜΜΕ αναγκάστηκαν να μειώσουν τους μισθούς τους. Όλα αυτά τα γεγονότα οδήγησαν στο συμπέρασμα μιας εύθραυστης ανάκαμψης (Xirouchakis, 2013).

Στη χώρα μας το 99% των επιχειρήσεων είναι ΜΜΕ και η συμβολή τους στην ελληνική οικονομία οφείλεται σε αρκετούς παράγοντες. Αρχικά, οι ΜΜΕ χρησιμοποιούν υλικούς και ανθρώπινους παραγωγικούς πόρους, οι οποίοι θα έμεναν αναξιοποίητοι. Οι καινοτόμες ΜΜΕ και κυρίως οι νεοσύστατες θεωρούνται περισσότερο ανταγωνιστικές και καινοτόμες σε σχέση με τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις, καθώς επίσης θεωρούνται περισσότερο προσαρμόσιμες, ανθεκτικές και ευέλικτες στην μείωση του κόστους (Sachini et al., 2014).

Οι ΜΜΕ είναι εξίσου σημαντικές για την προώθηση της εργασίας των γυναικών, των νέων και των μειονοτήτων. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις ενισχύουν την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα μιας χώρας, καθώς χρησιμοποιούν κυρίως τους τοπικούς πόρους και τα κέρδη τους παραμένουν στην περιοχή. Επομένως, οι ΜΜΕ που λειτουργούν και στην επαρχία και συμβάλλουν στην τοπική ανάπτυξη και

υπάρχουν διάφοροι λόγοι που υποστηρίζουν την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη. Αν οι ΜΜΕ καταφέρουν να εξάγουν τα προϊόντα τους σε ξένες αγορές, αυτές αποτελούν πηγές συναλλάγματος και η συνεισφορά τους στην χώρα τους αυξάνεται (Ayyagari et al., 2011; Robu, 2013; ESCAP, 2014). Επιπλέον, η ισχυρή παρουσία μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων μειώνει την δυνατότητα δημιουργίας μονοπωλιακών και ολιγοπωλιακών οικονομιών και εμποδίζει τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις να κυριαρχήσουν στην αγορά (Savlovski et al., 2011).

Σημαντική συνεισφορά για τις ΜΜΕ θεωρείται ότι είναι η μεταφορά τεχνολογίας και η περιφερειακή ανάπτυξη. Ένα παράδειγμα είναι το πρόγραμμα Start Ups. Το πρόγραμμα Start Ups περιλαμβάνει συνήθως καινοτόμες ΜΜΕ. Οι ΜΜΕ βοηθούν επίσης τη βιομηχανική αναδιάρθρωση και υποστηρίζουν το περιφερειακό εμπόριο. Αυτός είναι ένας τρόπος για την τόνωση της απασχόλησης σε περιφερειακή βάση (Fritsch et al., 2008).

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η παρουσία ΜΜΕ σε μια χώρα δεν οδηγεί αυτομάτως στην ανάπτυξη και στην μείωση των ποσοστών φτώχειας. Πρέπει επίσης να πληρούνται και άλλοι παράγοντες για την οικονομική ανάπτυξη (ESCAP, 2009).

Λόγω του σημερινού οικονομικού κλίματος, οι ελληνικές ΜΜΕ (όπως όλες οι επιχειρήσεις) αγωνίζονται να ανακάμψουν από την κρίση και προσπαθούν να συνεχίσουν να αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της οικονομίας. Αλλά δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η σοβαρή ύφεση έχει επηρεάσει την οικονομική τους βιωσιμότητα. Η βιωσιμότητα απλά των ΜΜΕ δεν οδηγεί στην ανάπτυξη της χώρας αυτόματα, αλλά η ανάπτυξη των ΜΜΕ μπορεί να ενισχύσει την οικονομία της χώρας.

Η ανάπτυξη των ΜΜΕ μπορούν να ενισχύσουν την ελληνική οικονομία, καθώς αποτελεί βασικό εργαλείο μείωσης της φτώχειας. Η δημιουργία νέων και καινοτόμων επιχειρήσεων σε περιόδους κρίσης μπορεί να καταπολεμήσει την ανεργία. Η ανάπτυξη και η ανάκαμψη των ΜΜΕ καθορίζεται από το μακροοικονομικό περιβάλλον και τη χρηματοοικονομική κατάσταση της χώρας, αλλά οι πολιτικές της Κυβέρνησης μπορεί να είναι ευεργετικές, παρόλο το αρνητικό οικονομικό περιβάλλον. Οι ενέργειες της Κυβέρνησης δεν θα πρέπει να είναι κατακερματισμένες ή να εξυπηρετούν διάφορους στόχους. Οι υπεύθυνοι χάραξης

πολιτικής πρέπει να επηρεάζουν τους επιχειρηματίες και να παρέχουν κίνητρα για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων και καινοτόμα σχέδια και για τις υπάρχουσες εταιρείες για να γίνουν πιο παραγωγικές και ανταγωνιστικές.

1.3 Σκοπός της παρούσας εργασίας

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν τα τελευταία έτη την κινητήριο δύναμη για την οικονομική ανάπτυξη των χωρών. Ο τρόπος με τον οποίο μπορούν να ενισχύσουν την οικονομία οι ΜΜΕ είναι μέσω της αύξησης της απασχόλησης, της ανακούφισης της φτώχειας και της αύξησης της παραγωγικότητας. Αναγνωρίζοντας τον σημαντικό ρόλο των ΜΜΕ, οι Κυβερνήσεις των κρατών πραγματοποιούν συντονισμένες προσπάθειες, ώστε να ενισχύσουν την λειτουργία τους.

Ένας σημαντικός τρόπος προώθησης των ΜΜΕ είναι η εύκολη πρόσβαση στη χρηματοδότηση. Η χρηματοδότηση έχει μεγάλη σημασία για την ανάπτυξη των ΜΜΕ. Η δυσκολία ανάπτυξη των ΜΜΕ τα τελευταία έτη στην Ελλάδα οφείλεται στην απροθυμία των τραπεζών, ιδιαίτερα των εμπορικών τραπεζών, να δανείσουν τις επιχειρήσεις λόγω της έλλειψης κεφαλαίων και κυρίως λόγω των capital controls. Για να είναι εφικτό για τις ΜΜΕ να μπορέσουν να διαδραματίσουν το ρόλο τους στην οικονομία θα πρέπει να έχουν επαρκή κεφάλαια, τα οποία μπορούν να εξασφαλίσουν μέσω βραχυπρόθεσμου και μακροπρόθεσμου δανεισμού (Ohashosim, Onwuchekwa & Ifeanyi, 2013). Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να εξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούν οι εμπορικές επιχειρήσεις, ο τρόπος με τον οποίο μπορούν να ενισχύσουν τις ΜΜΕ και ποιούς περιορισμούς συναντάνε από την νομοθεσία.

Κεφάλαιο 2: Χρηματοπιστωτικό Σύστημα

2.1 Εισαγωγή

2.1.1 ορισμός χρηματοπιστωτικού συστήματος

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι ένα σύνολο θεσμών και οικονομικών φορέων που επιτελούν ως βασική λειτουργία τη μεταφορά οικονομικών πόρων από τις πλεονασματικές οικονομικές μονάδες στις ελλειμματικές και συνίσταται στη μετατροπή χρηματικών μέσων σε δανειακό κεφάλαιο (Αγγελόπουλος, 2013).

2.1.2 Προσφορά και ζήτηση δανειακών κεφαλαίων

Σημαντικότερος παράγοντας στην προσφορά δανειακών κεφαλαίων είναι το ύψος του επιτοκίου όπου με σταθερούς τους άλλους παράγοντες (διαθέσιμο εισόδημα, εθνικό εισόδημα, φορολογικοί συντελεστές) που επηρεάζουν την προσφορά δανειακών κεφαλαίων, όσο μεγαλύτερο είναι το επιτόκιο τόσο υψηλότερη είναι η προσφορά δανειακών κεφαλαίων. Η ζήτηση δανειακών κεφαλαίων σε αντίθεση με την προσφορά συναρτάται αρνητικά με το επιτόκιο και με σταθερούς τους άλλους παράγοντες που καθορίζουν τη ζήτηση (εθνικό εισόδημα, επενδυτικό περιβάλλον, προσδοκίες για την εξέλιξη των επιτοκίων), όσο υψηλότερο είναι το επιτόκιο τόσο μικρότερη είναι η ζήτηση δανειακών κεφαλαίων. Το επιτόκιο και το ύψος των δανειακών κεφαλαίων καθορίζεται από το σημείο τομής της καμπύλης προσφοράς και ζήτησης (Silber, 1983).

2.2 Διάκριση μεταξύ αγορών χρήματος και κεφαλαίου

Η αποταμίευση μετασχηματίζεται σε δανειακό κεφάλαιο διαμέσου των χρηματοπιστωτικών αγορών με άμεσο τρόπο και με έμμεσο τρόπο. Στην άμεση μορφή χρηματοδότησης δεν παρεμβάλλεται κάποιος ενδιάμεσος μεταξύ του δανειστή και του δανειζόμενου και η αγορά ονομάζεται αγορά κεφαλαίου. Η διάρκεια χρηματοδότησης είναι μακροχρόνια και πραγματοποιείται μέσω της έκδοσης αξιόγραφου που διαπραγματεύεται στο Χρηματιστήριο. Τα αξιόγραφα διακρίνονται ανάλογα με τον τύπο της χρηματοδότησης (Gortsos, 1998):

1. Χρεωστικοί τίτλοι που αντιπροσωπεύουν το δάνειο (ομολογίες, ομόλογα, κ.α.),
2. Μετοχές που αντιπροσωπεύουν δικαιώματα ιδιοκτησίας στην επιχείρηση (κοινές προνομιούχες,
3. Μετατρέψιμοι χρεωστικοί τίτλοι σε μετοχές. (μετατρέψιμες ομολογίες).

Στην έμμεση μορφή χρηματοδότησης παρεμβάλλεται κάποιος ενδιάμεσος χρηματοπιστωτικός φορέας μεταξύ δανειστή και δανειζόμενου και η αγορά ονομάζεται αγορά χρήματος. Η διάρκεια χρηματοδότησης είναι βραχυπρόθεσμη και πραγματοποιείται μέσω δανειακής σύμβασης που συνάπτει ο δανειζόμενος με την Τράπεζα. Η τραπεζική χρηματοδότηση είχε κυρίαρχη θέση στη συνολική χρηματοδότηση των οικονομιών καθώς πλεονεκτούσε λόγω του μικρού κόστους διαμεσολάβησης, την εξειδίκευση στην εκτίμηση και διασπορά του πιστωτικού κινδύνου και την αποτελεσματικότητα και ευελιξία στην διαχείριση (Αγγελόπουλος, 2013).

Οι τελευταίες εξελίξεις στον τραπεζικό χώρο όπως η απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος και η αλματώδης τεχνολογική ανάπτυξη έχουν μειώσει την πλεονεκτική θέση του Τραπεζικού συστήματος έναντι των Χρηματιστηριακών

αγορών. Η σημερινή τάση διεθνώς είναι αύξηση της χρηματοδότησης μέσω του Χρηματιστηρίου και ονομάζεται τάση αποδιαμεσολάβησης και η αλλαγή του τρόπου χρηματοδότησης από τις Τράπεζες, καθώς τα δάνεια έχουν τη μορφή τίτλων και αυτή η τάση ονομάζεται τάση τιτλοποίησης.

2.3 Δομή και λειτουργία του χρηματοοικονομικού συστήματος

Το Σχήμα παρουσιάζει τη δομή του χρηματοοικονομικού συστήματος, δηλαδή, τα δύο κανάλια μέσω των οποίων μεταφέρονται κεφάλαια από τους χρηματοδότες (κυρίως τα νοικοκυριά) στους χρηματοδοτούμενους (κυρίως εταιρείες και φορείς του δημοσίου) (Αντζουλάτος, 2005).

Το κανάλι της άμεσης χρηματοδότησης περιλαμβάνει τις αγορές χρήματος (Money Markets), για βραχυπρόθεσμες χρηματοδοτήσεις και κεφαλαίων (Capital Markets), για μακροπρόθεσμες. Σε αυτές τις αγορές οι χρηματοδότες επενδύουν απευθείας στα αξιόγραφα των χρηματοδοτούμενων και αναλαμβάνουν τους σχετικούς κινδύνους.

Εικόνα 2: Δομή χρηματοοικονομικού συστήματος

Πηγή: Α. Αντζουλάτος, Χρηματοπιστωτικό σύστημα & διοίκηση τραπεζών (2005).

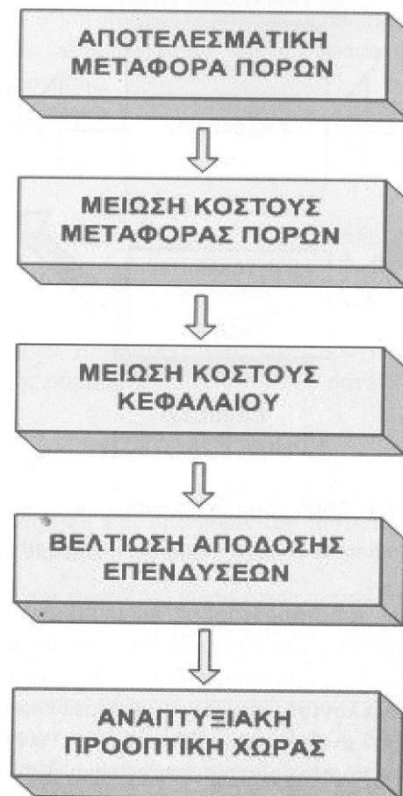
Το κανάλι της έμμεσης χρηματοδότησεως περιλαμβάνει Τράπεζες και άλλους οργανισμούς διαμεσολάβησης, όπως ασφαλιστικές εταιρείες, αμοιβαία κεφάλαια, εξειδικευμένες εταιρείες χρηματοδοτήσεων. Οι Τράπεζες και οι άλλοι διαμεσολαβητές παρεμβάλλονται μεταξύ χρηματοδοτών και χρηματοδοτούμενων. Ο όρος «Τράπεζα» θα αναφέρεται στο εξής σε έναν χρηματοοικονομικό οργανισμό του οποίου οι κύριες δραστηριότητες είναι η συλλογή καταθέσεων και η χορήγηση δανείων. Από λογιστικής άποψης, το κυριότερο στοιχείο του παθητικού είναι οι καταθέσεις, λόγω του γεγονότος ότι αποτελούν ξένα κεφάλαια που διαχειρίζεται η τράπεζα, ενώ του ενεργητικού τα δάνεια, την κύρια δηλαδή πηγή εσόδων της τράπεζας, μέσω των καταβαλλόμενων τόκων (Silber, 1983).

Η δομή του χρηματοοικονομικού συστήματος είναι η ίδια σε όλες τις χώρες.

Όμως, σε μερικές χώρες οι τράπεζες είναι περισσότερο ανεπτυγμένες και παρέχουν αντίστοιχα μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης των εταιρειών από ότι οι αγορές χρήματος και κεφαλαίου.

2.3.1 Κύριες λειτουργίες

Η μεταφορά πόρων από τους έχοντες πλεόνασμα στους έχοντες έλλειμμα αποτελεί τον κύριο ρόλο του χρηματοοικονομικού συστήματος (Rose, 2009).

Εικόνα 3: Ρόλος του χρηματοοικονομικού συστήματος

Πηγή: Α. Αντζουλάτος, Χρηματοπιστωτικό σύστημα & διοίκηση τραπεζών (2005).

Επιτελώντας τη μεταφορά αυτή, το σύστημα πραγματοποιεί διάφορες λειτουργίες, οι κυριότερες των οποίων είναι (Αγγελόπουλος, 2013):

1. Μεταφορά πόρων (Allocating Resources)

Το χρηματοοικονομικό σύστημα διευκολύνει τη διοχέτευση των αποταμιεύσεων σε αυτούς που έχουν ανάγκη κεφαλαίων για δημιουργία νέων και ανάπτυξη υπάρχουσών επιχειρήσεων, κάλυψη βραχυχρόνιων αναγκών, κ.λ.π.

2. Μεταφορά πόρων από το παρόν στο μέλλον

Ένα νοικοκυριό αποταμιεύει σήμερα για την αντιμετώπιση μελλοντικών αναγκών, όπως η χρηματοδότηση των σπουδών των παιδιών, η αγορά οικίας, κ.λ.π. Χωρίς το χρηματοοικονομικό σύστημα, τα νοικοκυριά θα έπρεπε να διατηρούν τις αποταμιεύσεις τους, χωρίς απόδοση και με κίνδυνο να μειωθεί η αγοραστική τους αξία από τον πληθωρισμό, να κλαπούν, κ.λ.π. (Αντζουλάτος, 2005).

3. Μεταφορά πόρων από το μέλλον στο παρόν

Μια επιχείρηση με προοπτικές μελλοντικής ανάπτυξης και κερδοφορίας, δανείζεται σήμερα για να επενδύσει σε τεχνογνωσία, σε πάγια, σε ανάπτυξη νέων προϊόντων, στοιχεία που θα της επιτρέψουν να υλοποιήσει αυτές τις αναπτυξιακές προοπτικές. Με τα μελλοντικά κέρδη δύναται να καλύψει το κόστος του δανείου (Silber, 1983).

4. Εκκαθάριση Συναλλαγών και Πληρωμών (Clearing and Settling Payments)

Διευκολύνει τις συναλλαγές αγαθών και υπηρεσιών, οδηγώντας στην επίτευξη μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας στις συναλλαγές. Δίνεται επιπλέον, η δυνατότητα ανάπτυξης εμπορικών δεσμών μεταξύ διαφορετικών περιοχών μιας χώρας αλλά και μεταξύ διαφορετικών χωρών, λόγω του ότι διενεργούνται οι πληρωμές μέσω του τραπεζικού συστήματος. Βεβαίως, μπορεί να αναπτυχθούν και εναλλακτικά συστήματα πληρωμών, ανεξάρτητα από το χρηματοοικονομικό σύστημα, όπως για παράδειγμα, μέσω εταιρειών ηλεκτρονικών εμβασμάτων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (money transfer), κ.α. (Αγγελόπουλος, 2013).

Τέλος, καθιστά τις συναλλαγές εύκολες, οδηγώντας και σε μεγαλύτερο όγκο και χαμηλότερο κόστος πραγματοποίησής τους. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της παροχής χρηματοδότησης με τη μορφή, π.χ.: κεφαλαίου κίνησης, προεξόφλησης αξιογράφων μέσω πιστοδοτικών ορίων, κ.α., κυρίως δε της μείωσης του κινδύνου των συναλλαγών (Αντζουλάτος, 2005).

5. Διαχείριση Κινδύνου (Managing Risk)

Το χρηματοοικονομικό σύστημα παρέχει σήμερα περισσότερο από ποτέ άλλοτε τη δυνατότητα διασποράς του αναλαμβανόμενου κινδύνου με χρήση κατάλληλων εργαλείων μείωσής του. Η διαχείριση των τραπεζικών κινδύνων αποτελεί κύριο μέλημα των διοικήσεων των τραπεζών, επηρεάζοντας άμεσα και την κερδοφορία τους, με τον κυριότερο κίνδυνο που αντιμετωπίζουν, αυτόν της πτώχευσης (Αντζουλάτος, 2005).

Δεδομένου ότι η πτώχευση μιας Τράπεζας συνεπάγεται σημαντικό κόστος για την κοινωνία, με ακραία περίπτωση την κρίση του ίδιου του τραπεζικού και

γενικότερα του χρηματοοικονομικού συστήματος, με δραματικές συνέπειες για την οικονομία και την κοινωνία, οι εποπτικές αρχές οφείλουν να ελέγχουν τη διαχείριση των κινδύνων και σε ορισμένες περιπτώσεις να θέτουν και συγκεκριμένα όρια. Ας προσπαθήσουμε, όμως, να τους προσδιορίσουμε (Silber, 1983).

2.3.2 Τραπεζικοί Κίνδυνοι

Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν οι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί και ως επί το πλείστον οι Τράπεζες, υπολογίζονται συνήθως με περίπλοκες μεθόδους. Παρότι η κάλυψη αυτών των κινδύνων είναι ανομοιόμορφη, υπάρχουν αρκετοί που δεν υπολογίζονται επακριβώς κατά το σχεδιασμό της πολιτικής των Τραπεζικών Ιδρυμάτων. Η προσέγγιση αυτή γίνεται κατά γενική ομολογία με φορά από τη βάση προς τα πάνω (bottom-up approach) κυρίως μεταξύ μετρήσιμων κινδύνων, βάσει του τύπου και της διεξαγωγής τους που είναι οι πιστωτικοί και οι λειτουργικοί κίνδυνοι καθώς και οι κίνδυνοι της αγοράς- έως και συσσωρευμένων κινδύνων (το σύνολο των κινδύνων) ανά επιχειρηματική μονάδα και συνολικά για την επιχείρηση (Αγγελόπουλος, 2013).

Ειδικότερα, τα ανώτερα τραπεζικά στελέχη χρησιμοποιούν «αποτιμητές κινδύνου» για να διαμορφώσουν ελάχιστες απαιτήσεις σε κεφάλαια ανά τύπο κινδύνου και στο σύνολο, με άθροιση των απαιτήσεων ανά τύπο κινδύνου. Αυτό είναι ισοδύναμο σε αξία με την υπόθεση της τέλει εξάρτησης μεταξύ των διαφορετικών τύπων κινδύνου, μιας υπόθεσης που θεωρείται από πολλούς ειδικούς ως μη ρεαλιστική, ακόμη και υπό ειδικές συνθήκες αγοράς (Αντζουλάτος, 2005).

2.3.3 Τραπεζικοί Κίνδυνοι που μελετώνται αλλά δεν μοντελοποιούνται εύκολα

Πέρα από τους τέσσερις βασικούς τύπους Τραπεζικού Κινδύνου που είναι ο πιστωτικός κίνδυνος, ο επιτοκιακός κίνδυνος, ο συναλλαγματικός κίνδυνος και ο κίνδυνος ρευστότητας, οι Τράπεζες αντιμετωπίζουν και σωρεία άλλων τύπων «επικίνδυνων» διαδικασιών που μπορούν να αποσταθεροποιήσουν την ισορροπία του οργανωτικού τους συστήματος. Μερικοί από αυτούς όπως ο λειτουργικός

κίνδυνος που περιλαμβάνει τις κατά καιρούς περιορισμένες αστοχίες των μηχανογραφικών τους συστημάτων είναι φυσικά επακόλουθα της αποτυχίας των κλασικών τεχνικών μετριάσμου του υφιστάμενου κινδύνου που αυτές χρησιμοποιούν. Σήμερα θα λέγαμε πως η μέτρηση του κόστους-ωφέλειας των διατιθέμενων πόρων για την ελάττωση του κινδύνου κατά το σχεδιασμό των συστημάτων, πραγματοποιείται με πολύ «απλούς τρόπους», χωρίς να γίνεται μια συνολική αποτίμηση αυτού. Γενικώς, τα προβλήματα της μορφής αυτής ταξινομούνται στην κατηγορία των προβλημάτων Διαχείρισης Κινδύνου (Risk Management). Η προτεινόμενη εργασία ειδικότερα κινείται στα πλαίσια των προβλημάτων Διαχείρισης Τραπεζικού Κινδύνου (Rose, 2009).

Ωστόσο, υπάρχουν ακόμη και ποικίλοι άλλοι κίνδυνοι, εξίσου σημαντικοί με τους γενικούς, όπως νομικής, ρυθμιστικής, πελατειακής και περιβαλλοντικής φύσης. Σε κάθε μια από τις παραπάνω περιπτώσεις, οι Τράπεζες καταναλώνουν σημαντικό χρόνο και πόρους για την αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων, προστατεύοντας και διατηρώντας παράλληλα τη φήμη και την «Τραπεζική τους πίστη» από τη διάβρωση και την απαξίωση. Όσο αυτοί οι κίνδυνοι είναι λιγότερο χρηματοοικονομικά μετρήσιμοι, είναι γενικώς μη προσδιορισμένοι και αποτιμώμενοι. Ωστόσο, κατά γενική ομολογία δεν υποεκτιμούνται από τις διοικήσεις των Τραπεζών (Αγγελόπουλος, 2013).

2.4 Διάκριση τραπεζών

Οι τράπεζες ανάλογα με τη δυνατότητα που έχουν να αναλαμβάνουν εργασίες σε αξιόγραφα διακρίνονται σε (Αντζουλάτος, 2005):

1. Εμπορικές (commercial) και συνεταιριστικές (cooperative) τράπεζες οι οποίες ασχολούνται αποκλειστικά με τις εργασίες καταθέσεων και δανείων,
2. Επενδυτικές (investment) τράπεζες οι οποίες ασχολούνται με εργασίες σε αξιόγραφα,
3. Τράπεζες γενικών συναλλαγών (universal) οι οποίες επιτρέπεται να διαμεσολαβούν τόσο με έμμεσο όσο και με άμεσο τρόπο χρηματοδότησης

2.5 Σύστημα διαχωρισμού εμπορικής και επενδυτικής τραπεζικής

1. Νόμος Class-Steagall στις ΗΠΑ το 1933 μετά την κρίση του 1929.

Κατά τη δεκαετία του 70 άρχισε να τροποποιείται ο αρχικός νόμος λόγω του αυξανόμενου ανταγωνισμού μεταξύ εμπορικών και επενδυτικών τραπεζών με αποτέλεσμα να επιτρέπεται η άσκηση όλων των εργασιών μέσω όμως ξεχωριστών θυγατρικών εταιρειών (Η.Π.Α., Ιαπωνία, Καναδάς) (Rose, 2009).

2. Σύστημα τραπεζών γενικών συναλλαγών.

Οι τράπεζες ασκούν όλες τις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές. Στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει επικρατήσει το σύστημα τραπεζών γενικών συναλλαγών αφού προηγουμένως σε κάποιες από τις χώρες υπήρξε ενδιάμεσο σύστημα όπου επιτρεπόταν οι τράπεζες να λαμβάνουν εντολές σε χρηματιστηριακές εργασίες από πελάτες τους αλλά να εκτελούνταν οι πράξεις μέσω χρηματιστών (Ελλάδα, Βέλγιο, Πορτογαλία, Ιρλανδία, Γαλλία, Μεγ. Βρετανία, Ισπανία, Ιταλία) (Αντζουλάτος, 2005).

2.6 Χρηματοδοτική λειτουργία

Χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις είναι οι τράπεζες, οι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί, οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί, τα ταχυδρομικά ταμειευτήρια, οι ασφαλιστικές εταιρείες, οι εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing) και ανάληψης επιχειρηματικών απαιτήσεων τρίτων (factoring), οι εταιρείες επενδύσεων και αμοιβαίων κεφαλαίων, οι χρηματιστηριακές εταιρείες κλπ (Gortsos, 1998).

Οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες καταγράφονται αναλυτικά σύμφωνα με την Β' Τραπεζική Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το νόμο 2076/1992.

- Αποδοχή καταθέσεων ή άλλων ξένων κεφαλαίων.
- Χορήγηση πιστώσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται μεταξύ των άλλων η καταναλωτική πίστη, η ενυπόθηκη πίστη, οι πράξεις αναδοχής και είσπραξης απαιτήσεων (factoring).
- Χρηματοδοτική μίσθωση (leasing).

- Πράξεις πληρωμής.
- Έκδοση και διαχείριση μέσων πληρωμής.
- Εγγυήσεις και αναλήψεις υποχρεώσεων.
- Συναλλαγές για λογαριασμό τους ή της πελατείας τους σε μέσα της χρηματαγοράς, της αγοράς συναλλάγματος, προθεσμιακούς τίτλους, κινητές αξίες κ.λ.π.
- Συμμετοχές σε εκδόσεις τίτλων και παροχή συναφών υπηρεσιών.
- Παροχή συμβουλών σε επιχειρήσεις για την κεφαλαιακή τους διάρθρωση, καθώς και σε θέματα συγχωνεύσεων και εξαγορών.
- Μεσολάβηση στις τραπεζικές αγορές.
- Διαχείριση χαρτοφυλακίου και παροχή συμβουλών.
- Φύλαξη και διαχείριση κινητών αξιών.
- Εμπορικές πληροφορίες.
- Εκμίσθωση θυρίδων.

Όλες τις παραπάνω χρηματοοικονομικές υπηρεσίες μπορούν, κατά περίπτωση, να παρέχονται σε Φυσικά Πρόσωπα που χρησιμοποιούν το χρηματοοικονομικό σύστημα για διευθέτηση των οικονομικών τους υποχρεώσεων, είτε σε Νομικά Πρόσωπα (επιχειρήσεις) για διευκόλυνση των οικονομικών, παραγωγικών και λειτουργικών τους δυνατοτήτων, εξασφαλίζοντας, παράλληλα, εύκολη πρόσβαση σε βραχυπρόθεσμο ή μακροπρόθεσμο δανεισμό (Αντζουλάτος, 2005).

2.7 Τράπεζες και χρηματοδοτικά ιδρύματα

Σύμφωνα με την Α' τραπεζική οδηγία της ΕΕ που μαζί με την Β' διαμορφώνουν το θεσμικό πλαίσιο της ενιαίας τραπεζικής αγοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Rose, 2009):

1. Τράπεζα είναι η επιχείρηση της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στο να δέχεται καταθέσεις από το κοινό ή άλλα ξένα κεφάλαια και να χορηγεί πιστώσεις για λογαριασμό της.

2. Χρηματοδοτικά ιδρύματα είναι όλες οι άλλες επιχειρήσεις οι οποίες δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως τράπεζες σύμφωνα με τα κριτήρια που καθιέρωσε η ΕΕ των οποίων η δραστηριότητα συνίσταται στην απόκτηση συμμετοχών ή στην άσκηση μιας ή περισσότερων από τις δραστηριότητες του καταλόγου της Β' τραπεζικής οδηγίας πλην της αποδοχής καταθέσεων, της εκμίσθωσης θυρίδων και της παροχής εμπορικών πληροφοριών.

2.8 Γενικές αρχές πιστοδοτικής πολιτικής

- I. **Αρχή της ρευστότητας:** Η ρευστότητα των τραπεζών συνδέεται με την ομαλή εισροή κεφαλαίων από τις χρηματοδοτήσεις που έχουν πραγματοποιήσει για αυτό και πρέπει να υπάρχει μια συνετή και ταυτόχρονα εύκαμπτη πολιτική χρηματοδότησης της τράπεζας καθώς μια συντηρητική πολιτική ρευστότητας έχει σοβαρές επιπτώσεις στην αποδοτικότητα.

- II. **Αρχή της ασφάλειας:** Η ασφαλής διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων μιας τράπεζας είναι απαραίτητη προκειμένου το κοινό να την περιβάλλει με αποδοχή και εμπιστοσύνη. Ιδιαίτερα στον τομέα των χρηματοδοτήσεων, όπου επικρατεί αβεβαιότητα, οι Τράπεζες είναι υποχρεωμένες να λάβουν πρόσθετες εξασφαλίσεις (Αντζουλάτος, 2005).
  - Ενοχικές εξασφαλίσεις είναι κυρίως εκείνες που λαμβάνονται με τη μορφή εγγυήσεων, ενώ εμπράγματα εξασφαλίσεις είναι η προσημείωση, η υποθήκη και το ενέχυρο.
  - Προσημείωση είναι το δικαίωμα εγγραφής υποθήκης με την αναβλητική αίρεση ότι η απαίτηση του δανειστή θα επιδικαστεί και θα τελεσιδικήσει.
  - Υποθήκη είναι εμπράγματο δικαίωμα επί αλλοτρίου ως προς τον δανειστή ακινήτου για την εξασφάλιση απαίτησης με την προνομιακή ικανοποίηση της απαίτησης του δανειστή.

- Ενέχυρο είναι το εμπράγματο δικαίωμα επί αλλοτρίου κινητού πράγματος προς εξασφάλιση της απαίτησης του δανειστή με την προνομιακή ικανοποίησή του από την πώληση ή ιδιοποίηση του πράγματος. Συνήθεις περιπτώσεις ενεχύρου είναι οι συναλλαγματικές και επιταγές πελατείας των χρηματοδοτούμενων επιχειρήσεων.
- III. **Αρχή της αποδοτικότητας:** Η συνολική αποδοτικότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων εξαρτάται από πολλούς παράγοντες όπως η σύνθεση του ενεργητικού και παθητικού, το ύψος των μέσων επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων, η ακολουθούμενη πολιτική ρευστότητας και ασφάλειας των χρηματοδοτήσεων, οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις των νομισματικών αρχών, το ύψος των εσόδων πλην τόκων, και η δυνατότητα των διοικήσεων να ελέγχουν τα γενικά έξοδα και την παραγωγικότητα των ιδρυμάτων τους (Αγγελόπουλος, 2013).

Κεφάλαιο 3: Τραπεζικές Πιστοδοτήσεις

3.1 Το θεσμικό πλαίσιο των Τραπεζικών Χρηματοδοτήσεων

Το θεσμικό πλαίσιο των τραπεζικών χρηματοδοτήσεων είναι προσαρμοσμένο στην παραπάνω αναφερόμενη χρηματοοικονομική λογική της κάλυψης με τις χρηματοδοτήσεις συγκεκριμένων χαρακτηριστικών αναγκών και στη

λειτουργία τους μέσω ανοιχτού αλληλόχρεου λογαριασμού ή μέσω δανείου (Αντζουλάτος, 2005).

Κύριο χαρακτηριστικό του βασικού θεσμικού πλαισίου, όπως εκφράζεται κυρίως με την ΠΔ/ΤΕ 1955/1991 και την ΠΔ/ΤΕ 2523/2003, είναι η σχεδόν απόλυτη απελευθέρωση των χρηματοδοτήσεων όσον αφορά το είδος και χαρακτηριστικά τους.

Συγκεκριμένα ορίζονται τα ακόλουθα:

- **Δάνεια για κεφάλαιο κίνησης και για πάγιες εγκαταστάσεις και εξοπλισμό (Επιχειρηματικά Δάνεια).**

«Η χρηματοδότηση των πάσης φύσεως επιχειρήσεων, των επαγγελματιών και των νομικών προσώπων ή ενώσεων προσώπων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα για την κάλυψη αναγκών τους σε κεφάλαια κίνησης και δαπανών τους για την απόκτηση παγίων εγκαταστάσεων, εξοπλισμού και μεταφορικών μέσων διενεργείται χωρίς περιορισμούς ή ειδικούς όρους. Τα πιστωτικά ιδρύματα καθορίζουν τους όρους των δανείων, με επιφύλαξη των διατάξεων περί ελαχίστων ορίων επιτοκίων που ισχύουν.»

- **Δάνεια προς ιδιώτες για την κατασκευή, επισκευή και αγορά ακινήτων (Στεγαστικά Δάνεια)**

«Το ύψος και οι όροι των δανείων καθορίζονται από τα πιστωτικά ιδρύματα, με την επιφύλαξη των διατάξεων περί ελαχίστων ορίων επιτοκίων χορηγήσεων που ισχύουν. Οι χρηματοδοτήσεις αφορούν ακίνητα που προορίζονται για ιδιόχρηση ως κατοικίες ή πάσης φύσεως ακίνητα που προορίζονται για εκμετάλλευση. Διευκρινίζεται ότι επιτρέπεται και η χρηματοδότηση της αξίας αγοράς των οικοπέδων επί των οποίων θα ανεγερθούν τα κτήρια.»

- **Καταναλωτική Πίστη (Καταναλωτικά Δάνεια / Προσωπικά Δάνεια)**

«Επιτρέπεται η χρηματοδότηση φυσικών προσώπων με σκοπό την αγορά αγαθών και υπηρεσιών και την κάλυψη προσωπικών αναγκών, συμπεριλαμβανομένης της εξόφλησης πάσης φύσεως ληξιπρόθεσμων ή άληκτων οφειλών τους, χωρίς περιορισμούς ή ειδικούς όρους ως προς το ύψος, το επιτόκιο, τη διαδικασία και τη μορφή της χρηματοδότησης (προσωπικά δάνεια, έναντι δικαιολογητικών, μέσω πιστωτικών δελτίων, μέσω υπεραναλήψεων σε τρεχούμενο λογαριασμό καταθέσεων κ.λπ.). Η χρηματοδότηση θα παρέχεται με βάση τραπεζικά κριτήρια που αφορούν, ιδίως, την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας των δανειοληπτών που υιοθετεί και εφαρμόζει κάθε τράπεζα.»

Της γενικής απελευθέρωσης εξαιρούνται ελάχιστες μορφές χρηματοδοτήσεων για τις οποίες κάποιοι όροι ορίζονται από τις εποπτικές αρχές και κυρίως από την Τράπεζα της Ελλάδος. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι οι τραπεζικές χρηματοδοτήσεις επιτρέπεται να καλύπτουν την αγορά μετοχών ή εταιρικών μεριδίων, εφόσον εξασφαλίζεται ο έλεγχος της επιχείρησης στο κεφάλαιο της οποίας πραγματοποιείται συμμετοχή ή στις περιπτώσεις που ο δανειοδοτούμενος διατηρεί ή επαυξάνει το ποσοστό ελέγχου της επιχείρησης. Σε άλλες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της χρηματοδότησης για αγορά μετοχών εισηγμένων στο Χρηματιστήριο, η χρηματοδότηση επιτρέπεται μόνο με τη διαδικασία της ενεχυρίασης υφιστάμενου χαρτοφυλακίου μετοχών ή άλλων χρεογράφων ως περιθώριο (margin) επί του δανείου και στην παρακολούθηση του (margin call). Στο ίδιο πλαίσιο διατηρούνται σε ισχύ κάποιες ειδικές διατάξεις που διέπουν τη χρηματοδότηση της ναυτιλίας (Αγγελόπουλος, 2013).

Επίσης, έμμεσα το ύψος ή κάποια χαρακτηριστικά των τραπεζικών χρηματοδοτήσεων επηρεάζονται από τους κανόνες για τα μεγάλα χρηματοδοτικά ανοίγματα και την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Σημαντικά στοιχεία στην υλοποίηση των τραπεζικών χρηματοδοτήσεων προσθέτει η ΠΔ/ΤΕ 2501/31.10.2002, η οποία ορίζει τις υποχρεώσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων για την ενημέρωση των συναλλασσόμενων με αυτά σχετικά με τους όρους που διέπουν τις συναλλαγές τους.

Άλλα θέματα που ορίζει το θεσμικό πλαίσιο είναι ο ανατοκισμός των τόκων και το επιτόκιο υπερημερίας.

Συμπερασματικά, η απελευθέρωσή τους καθιστά τις χρηματοδοτήσεις ελκυστική τραπεζική εργασία, αλλά συγχρόνως δύσκολη και απαιτητική αφού οι ασχολούμενοι με αυτές πρέπει να γνωρίζουν λεπτομερώς τη λειτουργία του τραπεζικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος και τη λειτουργία των επιχειρήσεων.

3.2 Η Αγορά των Δανείων

Τα δάνεια περιλαμβάνονται στα πλέον διαδεδομένα χρηματοοικονομικά προϊόντα άντλησης ξένων κεφαλαίων για τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες και χρησιμοποιούνται, κατά κύριο λόγο, για την κάλυψη μεσομακροπροθέσμων αναγκών. Ως εκ τούτου η διάρκεια των δανείων είναι μεγάλη και ευθέως ανάλογη αφενός με τη διάρκεια της ανάγκης που καλύπτουν και αφετέρου με το χρόνο των αναμενόμενων χρηματικών ροών του δανειζόμενου (Gortsos,, 1998).

Αποτελεί επομένως το δάνειο μεσομακροπρόθεσμη μορφή χρηματοδότησης και καλύπτει κυρίως ανάγκες απόκτησης παγίων περιουσιακών στοιχείων από επιχειρήσεις και άτομα. Χρησιμοποιείται δηλαδή για αγορά οικοπέδων, αγορά κτιριακών εγκαταστάσεων και μηχανολογικού εξοπλισμού, ανέγερση κτιριακών εγκαταστάσεων, αγορά ή ανέγερση κατοικιών από φυσικά πρόσωπα (στεγαστικά δάνεια), εκσυγχρονισμό και μετεγκατάσταση επιχειρήσεων, κάλυψη μονιμότερων αναγκών κεφαλαίου κινήσεως, αλλά και κάθε άλλη επένδυση, άμεση ή έμμεση (χρηματοοικονομική), της οποίας η απόδοση αρχίζει μετά κάποιο χρονικό διάστημα και διαρκεί για σειρά περιόδων (Αγγελόπουλος, 2013).

Αναφερόμενοι, για παράδειγμα, στη δημιουργία παγίων εγκαταστάσεων από μια νεοϊδρυόμενη επιχείρηση ή στον εκσυγχρονισμό μιας υφιστάμενης επιχείρησης (ανέγερση κτιριακών, αγορά και τοποθέτηση εξοπλισμού κ.λπ.) δεν δυσκολευόμαστε να διαπιστώσουμε ότι απαιτείται αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα για την ολοκλήρωσή τους. Βεβαίως, κατά την κατασκευαστική περίοδο η

επιχείρηση δεν λειτουργεί και επομένως δεν δημιουργεί έσοδα. Άρα, εάν το κόστος κατασκευής χρηματοδοτηθεί με βραχυπρόθεσμα κεφάλαια (τραπεζικά ή άλλα), δηλαδή με κεφάλαια τα οποία πρέπει να επιστραφούν σε σύντομο χρόνο, θα δημιουργηθεί πρόβλημα αδυναμίας εξυπηρέτησης ή αποπληρωμής των κεφαλαίων αυτών.

Επίσης, μια νέα επιχείρηση δεν θα μπορέσει να εξυπηρετήσει (να επιστρέψει) τη χρηματοδότηση για την κάλυψη του κόστους των παγίων της αμέσως μετά την έναρξη της λειτουργίας της, αφού το κόστος αυτό είναι στις περισσότερες περιπτώσεις πολύ υψηλό και οι ροές που δημιουργεί η επένδυση σε μια χρήση δεν μπορούν να καλύψουν το σύνολο της χρηματοδότησης. Το ίδιο συμβαίνει και με τα δάνεια αγοράς κατοικίας (Gortsos,, 1998).

Τα παραπάνω προβλήματα αντιμετωπίζονται με τη χορήγηση μεσομακροθέσμων δανείων, των οποίων η διάρκεια είναι μεγάλη (από μερικά χρόνια και κάποιες δεκαετίες) και τα οποία επιστρέφονται (αποπληρώνονται) σταδιακά με τη χρήση των εισροών που δημιουργεί διαχρονικά η επιχείρηση.

Παράλληλα, για την ομαλή ολοκλήρωση του επενδυτικού προγράμματος δίδεται συνήθως περίοδος χάριτος ως προς την έναρξη αποπληρωμής του δανείου. Δηλαδή η εξυπηρέτηση (αποπληρωμή) του δανείου αρχίζει μετά το τέλος της κατασκευαστικής περιόδου και ο τόκος της περιόδου χάριτος, μετά από συμφωνία τραπεζίης και δανειολήπτη, είτε καταβάλλεται σε κάθε εκτοκιστική περίοδο ή κεφαλαιοποιείται.

Βασικό χαρακτηριστικό του δανείου είναι ότι ανέρχεται σε ορισμένο ύψος και στη συνέχεια μειώνεται διαρκώς, έως την αποπληρωμή ή απόσβεσή του. Οι τρόποι απόσβεσης (αποπληρωμής) είναι αρκετοί και προσδιορίζουν και τη μορφή του μακροπρόθεσμου δανείου. Από την παραπάνω χρηματοοικονομική λογική προκύπτει και η νομική λογική των δανείων. Σύμφωνα με το άρθρο 806 του Α.Κ η έννοια του δανείου προσδιορίζεται ως εξής (Gortsos,, 1998):

«Με τη σύμβαση δανείου ο ένας από τους συμβαλλόμενους μεταβιβάζει στον άλλο κατά κυριότητα χρήματα ή άλλα αντικαταστατά πράγματα και αυτός έχει υποχρέωση να αποδώσει άλλα πράγματα της ίδιας αξίας».

3.3 Είδη Δανείων

Καταρχάς, τα δάνεια μπορεί να χορηγηθούν από τράπεζες (τραπεζικά δάνεια) ή να διατεθούν, με τη μορφή τίτλων, σε ιδιώτες-επενδυτές (φυσικά πρόσωπα ή θεσμικούς επενδυτές, των τραπεζών συμπεριλαμβανομένων) με δημόσια εγγραφή ή με ιδιωτική τοποθέτηση (ομολογιακά δάνεια). Το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη χορήγηση των τραπεζικών δανείων έχει βάση την ΠΔ/ΓΕ 1955/2-7-91 με την οποία ορίστηκε ότι η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων για την απόκτηση παγίων εγκαταστάσεων, εξοπλισμού και μεταφορικών μέσων και των ιδιωτών (φυσικών προσώπων) για την κατασκευή, επισκευή και αγορά ακινήτων διενεργείται χωρίς περιορισμούς ή ειδικούς όρους (διοικητικά καθοριζόμενους).

Επομένως οι όροι των δανείων καθορίζονται από τα πιστωτικά ιδρύματα σύμφωνα με τις ανάγκες των πελατών, την τραπεζική πρακτική και το εκάστοτε ισχύον θεσμικό πλαίσιο (Gortsos, 1998).

Ειδικότερα, όσον αφορά τις χρηματοδοτήσεις με μακροπρόθεσμα δάνεια, με την ΠΔ/ΤΕ 1955/91, επιτρέπεται μεταξύ των άλλων και η χρηματοδότηση για (Αγγελόπουλος, 2013):

- ❖ απόκτηση υφιστάμενων παγίων εγκαταστάσεων, μεταχειρισμένου εξοπλισμού και μεταχειρισμένων μεταφορικών μέσων.
- ❖ δαπάνες κτιριακών και εξοπλισμού για επενδύσεις σε οικοπέδα ή κτίρια τρίτων (εφόσον εξασφαλίζεται η χρήση) και αγορά οικοπέδων, εφόσον αυτές εξυπηρετούν την επιχειρησιακή δραστηριότητα.

Το ύψος της χρηματοδότησης μπορεί κατά την κρίση της τράπεζας να ανέλθει μέχρι και στο 100% του κόστους της επένδυσης.

Τα δάνεια χορηγούνται μετά την υπογραφή της σύμβασης δανείου. Με τη σύμβαση του δανείου, όπως έχουμε αναφέρει παραπάνω, η τράπεζα μεταβιβάζει στον πελάτη χρήματα κατά κυριότητα και αυτός υποχρεούται να τα επιστρέψει εντός καθορισμένης ημερομηνίας έντοκα (Αγγελόπουλος, 2013).

Σε κάθε περίπτωση, οι πλέον διαδεδομένες μορφές δανείων είναι οι αναφερόμενες και αναλυόμενες στη συνέχεια. Σημειώνεται ότι:

- ❖ Το είδος του δανείου προσδιορίζεται με βάση τον τρόπο που αυτό αποπληρώνεται ή αποσβένεται.
- ❖ Οι τρόποι απόσβεσης (αποπληρωμής) που αναφέρονται στη συνέχεια εφαρμόζονται σε επιχειρηματικά μακροπρόθεσμα δάνεια, σε καταναλωτικά δάνεια, σε στεγαστικά δάνεια, σε δάνεια επαγγελματικής στέγης κ.ο.κ.
- ❖ Μια δεύτερη διάκριση σχετίζεται με τον αριθμό των δανειστών. Στα τραπεζικά δάνεια, πλην των κοινοπρακτικών, δανειστής είναι ένας. Στα ομολογιακά δάνεια δανειστές μπορεί να είναι πολλοί. Ως εκ τούτου, για να λειτουργήσει το ομολογιακό δάνειο διαιρείται σε ίσα μέρη, τις ομολογίες, οι οποίες αποκτώνται από τους πολλούς δανειστές.

Στο σημείο αυτό αναφέρουμε ότι η δεύτερη σημαντική μορφή χρηματοδότησης είναι η χρηματοδότηση με ανοιχτό αλληλόχρεο λογαριασμό, που καλύπτει βραχυπρόθεσμες ανάγκες της επιχείρησης ή ανάγκες για κεφάλαιο κίνησης. Με βάση τον τρόπο απόσβεσης ή αποπληρωμής τα πλέον συνηθισμένα δάνεια που συναντώνται σήμερα είναι τα (Αγγελόπουλος, 2013):

- Απλά δάνεια
- Τοκοχρεολυτικά δάνεια
- Χρεολυτικά δάνεια
- Δάνεια δύο επιτοκίων
- Sinking fund
- Δάνεια με τοκομερίδιο.

Με βάση τον τρόπο και το φορέα διάθεσης ή χορήγησης διακρίνονται σε:

- Ομολογιακά δάνεια
- Κοινοπρακτικά δάνεια
- Τραπεζικά δάνεια.

Τα δάνεια κάθε μορφής στην περίπτωση που εξασφαλίζονται με υποθήκη καλούνται ενυπόθηκα. Τα ενυπόθηκα στεγαστικά δάνεια (mortgages) εμφανίζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στις αναπτυσσόμενες αγορές, αφού μπορεί να πουληθούν, μετατρέπόμενα σε χρεόγραφα, στην αγορά σε επενδυτές απευθείας από την τράπεζα σε υψηλότερη ή χαμηλότερη τιμή από το ποσό που αντιπροσωπεύουν, αρχικό ή υπόλοιπο. Με τη διαδικασία αυτή δημιουργούνται σύγχρονα επενδυτικά προϊόντα, συνήθως υψηλού κινδύνου, όπως τα Collateralized Debt Obligations (CDOs). Σημειώνεται ότι η τράπεζα μπορεί να πουλήσει δάνεια ή κάθε άλλη μορφή χρηματοδότησης στους επενδυτές έμμεσα με τη διαδικασία της τιτλοποίησης. Σημειώνεται ότι η κακή χρήση και τιμολόγηση των ενυπόθηκων δανείων και της τιτλοποίησης συνέβαλε στην εκδήλωση της πιστωτικής κρίσης του 2007 (Αγγελόπουλος, 2013).

3.3.1 Τα απλά δάνεια

Τα απλά δάνεια είναι εφάπαξ εξοφλητέα σε ορισμένο χρόνο κατά κεφάλαιο και τόκους. Ο λογισμός των τόκων γίνεται στην περίοδο που αναφέρεται στη σύμβαση και είναι πιθανόν να καταβάλλονται σε κάθε περίοδο εκτοκισμού (Αντζουλάτος, 2005).

3.3.2 Τοκοχρεολυτικό Δάνειο

Τα τοκοχρεολυτικά δάνεια εξοφλούνται (αποπληρώνονται ή αποσβένονται) τμηματικά με τακτές, ισόποσες δόσεις (το ύψος των δόσεων μεταβάλλεται εάν μεταβληθεί το επιτόκιο ή/και η διάρκεια του δανείου). Κάθε δόση, η οποία στην τραπεζική πρακτική καλείται και τοκοχρεολύσιο, περιλαμβάνει τόκο και μέρος του κεφαλαίου (το εξοφλούμενο κεφάλαιο ή χρεολύσιο). Η απόσβεση των δανείων αυτών καλείται τοκοχρεολυτική, οι δόσεις τοκοχρεολυτικές και η μέθοδος

απόσβεσης καλείται μέθοδος του σταθερού τοκοχρεολυσίου ή γαλλική μέθοδος (Χαραλαμπίδης, 2001).

Ο υπολογισμός του τοκοχρεολυσίου βασίζεται στη λογική της ράντας (annuity) και συγκεκριμένα στην παρούσα αξία ράντας (present value annuity). Ράντα είναι μια σειρά πληρωμών ή εισπράξεων ίσων ποσών ανά ίσα χρονικά διαστήματα με ένα σταθερό ποσό τόκων. Για τον υπολογισμό των τοκοχρεολυτικών δόσεων αξιοποιείται η ληξιπρόθεσμη ράντα (ordinary annuity), όπου η σταθερή δόση καταβάλλεται στο τέλος της περιόδου εκτοκισμού. Σημειώνεται ότι στην περίπτωση κατά την οποία το σταθερό ποσό (πληρωμή) καταβάλλεται στην αρχή της περιόδου, η ράντα καλείται προκαταβλητέα (annuity due). Η μορφή αυτή της ράντας εφαρμόζεται στην περίπτωση της χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing) (Αντζουλάτος, 2005).

3.3.3 Χρεολυτικά Δάνεια

Τα χρεολυτικά δάνεια εξοφλούνται τμηματικά με δόσεις σε τακτές ημερομηνίες. Οι καταβολές του κεφαλαίου είναι ισόποσες και προκύπτουν από τη διαίρεση του συνολικού ποσού του δανείου με τον αριθμό των περιόδων αποπληρωμής του δανείου. Το ποσό του καταβαλλόμενου κεφαλαίου μπορεί να προκύψει και από λόγο με αριθμητή το εκάστοτε οφειλόμενο υπόλοιπο του δανείου και παρανομαστή τον εκάστοτε αριθμό των υπολειπόμενων προς εξόφληση δόσεων. Το ποσό του τόκου διαφέρει σε κάθε περίοδο και βαίνει μειούμενο, αφού κάθε φορά το επιτόκιο εφαρμόζεται σε χαμηλότερο υπόλοιπο δανείου. Οι τόκοι υπολογίζονται με την τοκαριθμική μέθοδο (αμβουργική). Οι ημερομηνίες λογισμού και καταβολής των τόκων μπορεί να διαφέρουν από τις ημερομηνίες καταβολής των δόσεων (Αντζουλάτος, 2005).

3.3.4 Δάνειο Δύο Επιτοκίων

1) Αμερικάνικο Σύστημα ή Αμερικάνικη Μέθοδος Αποπληρωμής

Χαρακτηριστικά (Αντζουλάτος, 2005):

- ❖ Ο δανειζόμενος (λήπτης του δανείου) δεν καταβάλλει τόκους και κεφάλαιο στο τέλος κάθε εκτοκιστικής περιόδου.
- ❖ Το ποσό του δανείου πλέον των τόκων επιστρέφεται στο τέλος της σύμβασης.
- ❖ Οι τόκοι που δεν καταβάλλονται και κάθε εκτοκιστική περίοδο κεφαλαιοποιούνται και ανατοκίζονται.
- ❖ Ο δανειζόμενος κατά τη διάρκεια του δανείου αποταμιεύει (καταθέτει) ένα ποσό στο τέλος κάθε περιόδου, ώστε στο τέλος της σύμβασης το ποσό που θα συγκεντρωθεί να ισούται με το οφειλόμενο ποσό για αποπληρωμή του δανείου πλέον των τόκων.
- ❖ Το επιτόκιο του δανείου είναι διαφορετικό από το επιτόκιο αποταμίευσης. Η συνήθης σχέση είναι $i > r$.

όπου: i = επιτόκιο δανείου, r = επιτόκιο κατάθεσης.

3.3.5 Δάνειο Sinking Fund (Τοκοπληρωμή)

Χαρακτηριστικά (Gortsov, 1998):

- ❖ Ο δανειζόμενος καταβάλλει στο τέλος κάθε περιόδου μόνο τους τόκους του δανείου (κεφάλαιο* επιτόκιο).
- ❖ Το κεφάλαιο επιστρέφεται συνολικά στη λήξη του δανείου .
- ❖ Ο δανειζόμενος αποταμιεύει (καταθέτει) με ανατοκισμό ένα σταθερό ποσό, ώστε στη λήξη του δανείου το συγκεντρωθέν ποσό - κατατεθέν κεφάλαιο και τόκοι - να ισούται με το αρχικό ύψος του δανείου, το οποίο θα αποπληρωθεί στη λήξη. Δηλαδή το ποσό κατάθεσης αποτελεί το χρεολύσιο.
- ❖ Το επιτόκιο του δανείου διαφέρει από επιτόκιο της κατάθεσης.

3.3.6 Ομολογιακά Δάνεια

Τα ομολογιακά δάνεια μπορεί να καλύψουν ανάγκες δανεισμού του δημοσίου ή επιχειρήσεων και μπορεί να διατεθούν με δημόσια εγγραφή στο επενδυτικό κοινό ή με ιδιωτική τοποθέτηση. Ομολογιακά δάνεια με μορφή ιδιωτικής τοποθέτησης χορηγούνται και από τις τράπεζες. Τα ομολογιακά δάνεια, για να λειτουργήσουν,

φέρουν τοκομερίδια, το οποίο καταβάλλεται και εισπράττεται ανά εκτοκιστική περίοδο, ενώ το κεφάλαιο (ονομαστική αξία) επιστρέφεται στη λήξη. Η μορφή απόσβεσης (αποπληρωμής) μπορεί να είναι και διαφορετική και κυρίως τοκοχρεολυτική. Τα ομολογιακά δάνεια με τα οποία αντλεί κεφάλαια το δημόσιο συνήθως καταβάλλουν τοκομερίδια. Τα ομολογιακά δάνεια που χορηγούνται από τράπεζες είναι και τοκοχρεολυτικής απόσβεσης (Αντζουλάτος, 2005).

3.3.7 Κοινοπρακτικά Δάνεια

Τα κοινοπρακτικά δάνεια (syndicated loans) είναι μεγάλου ύψους τραπεζικά δάνεια, με τα οποία μεγάλες επιχειρήσεις, πολυεθνικές ή όμιλοι, αντλούν κεφάλαια για κάλυψη αναγκών λειτουργίας (κεφάλαιο κίνησης ή ανάγκες αναχρηματοδότησης χρέους) ή για την κάλυψη του κόστους μεγάλες επενδυτικών έργων. Με κοινοπρακτικά δάνεια δανείζονται και χώρες, ιδιαίτερα αναπτυσσόμενες, με σκοπό τη στήριξη υφιστάμενων ή προσδοκώμενων ρυθμών ανάπτυξης (Αντζουλάτος, 2005).

Η συμφωνία με το δανειοδοτούμενο και οι όροι του δανείου διαμορφώνονται από μια τράπεζα ή από ομάδα τραπεζών, οι οποίες λειτουργούν αρχικά ως ανάδοχοι (underwriters) του δανείου και εν συνεχεία πωλούν τμήματά του σε άλλες τράπεζες. Με τον τρόπο αυτό οι τράπεζες κατανέμουν τον αναλαμβανόμενο πιστωτικό κίνδυνο και παράλληλα διαχειρίζονται πιθανά προβλήματα κεφαλαιακής επάρκειας και άλλων εποπτικών υποχρεώσεων, όπως για παράδειγμα η ανάγκη τήρησης των κανόνων των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων (Αντζουλάτος, 2005).

Ο ανάδοχος αναλαμβάνει τόσο τη διαχείριση του κοινοπρακτικού δανείου, όσο και το συντονισμό όλων των τραπεζών που συμμετέχουν σε αυτό. Για τις υπηρεσίες αυτές μπορεί να εισπράττει προμήθεια από το δανειοδοτούμενο ή και από τις λοιπές τράπεζες (Χαραλαμπίδης, 2005).

Οι όροι και τα χαρακτηριστικά του δανείου καθορίζονται κατά περίπτωση. Μπορεί να είναι βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα, σταθερού ή κυμαινόμενου

επιτοκίου, χρεολυτικά, τοκοχρεολυτικά, balloon ή sinking, με εξασφάλιση ή χωρίς εξασφάλιση κ.ο.κ.

Τα πρώτα κοινοπρακτικά δάνεια έκαναν την εμφάνισή τους κατά τη δεκαετία του 1960. Αρχικά χρήση έκαναν οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Κύρια πηγή τους ήταν οι άφθονες καταθέσεις σε πετροδολάρια. Το πρώτο κοινοπρακτικό δάνειο ευρωδολαρίων εμφανίσθηκε το 1968.

Η χορήγηση κοινοπρακτικών δανείων σε κράτη άρχισε να περιορίζεται τη δεκαετία του 1980, αφού οι τράπεζες έγιναν ιδιαίτερα επιφυλακτικές μετά την αδυναμία κάποιων χωρών να εξυπηρετήσουν τα δάνεια, όπως το Μεξικό το 1982 (Χαραλαμπίδης, 2001).

Έκτοτε τα κοινοπρακτικά δάνεια κατευθύνονται σε μεγάλες επιχειρήσεις. Η ζήτησή τους από τις επιχειρήσεις εξαρτάται από πιθανές εναλλακτικές φθηνότερες πηγές χρηματοδότησης. Ανταγωνιστικά προϊόντα των κοινοπρακτικών δανείων είναι τα ευρωμόλογα, τα ομολογιακά δάνεια κυμαινόμενου επιτοκίου (FRNs), τα NIFs κ.ο.κ.

3.4 Το Χρηματοοικονομικό Χαρακτηριστικό των Τραπεζικών

Χρηματοδοτήσεις

Κάθε τράπεζα μπορεί να σχεδιάζει και να αναπτύσσει χρηματοδοτικά προϊόντα με τυποποιημένα χαρακτηριστικά τα οποία προωθεί μαζικά για την εξυπηρέτηση μεγάλου αριθμού πελατών (δανειοληπτών) ή να διαμορφώνει, μετά από εξέταση συγκεκριμένων αιτημάτων πελατών της, χρηματοδοτικά προϊόντα εξειδικευμένα κατά περίπτωση (tailored made).

Τόσο στην πρώτη όσο και στη δεύτερη περίπτωση τα χρηματοδοτικά προϊόντα, αν δεν έχουν ολοκληρωμένη μορφή, βασισμένη στη χρηματοοικονομική λογική, στις ανάγκες των πελατών και στο υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, δημιουργούν προβλήματα στην προώθησή τους και στη λειτουργία τους. Είναι επομένως αναγκαίο τα στελέχη των τραπεζών που εμπλέκονται στη ανάπτυξη και στην προώθηση αλλά και στη δημιουργία, κατά περίπτωση, χρηματοδοτικών

προϊόντων να γνωρίζουν τα χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά των τραπεζικών χρηματοδοτήσεων (Πάσχας, 2001).

Για τον πλήρη προσδιορισμό των χαρακτηριστικών αυτών είναι απαραίτητο να αξιοποιείται το σύνολο των στοιχείων που αποτελούν τη βάση των χρηματοδοτήσεων και της διαφοροποίησης αυτών σε κατηγορίες. Τα χαρακτηριστικά αυτά εδράζονται στη χρηματοοικονομική, στη λογιστική και σε άλλες σχετικές επιστήμες, καθώς και στο σχετικό θεσμικό πλαίσιο (Χαραλαμπίδης, 2005).

Οι βραχυπρόθεσμες ανάγκες καλύπτονται με μικρής διάρκειας (βραχυπρόθεσμες) χρηματοδοτήσεις οι οποίες υλοποιούνται μέσω ανοικτού αλληλόχρεου λογαριασμού. Οι μακροπρόθεσμες ανάγκες καλύπτονται με μεγάλης διάρκειας χρηματοδοτήσεις και υλοποιούνται μέσω δανείων. Με αφετηρία τη διαπίστωση ότι τα χαρακτηριστικά των χρηματοδοτήσεων προσδιορίζονται από τις ανάγκες που αυτές καλύπτουν και λαμβάνοντας υπόψη τη λειτουργία των δύο βασικών κατηγοριών αυτών και το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, μια χρηματοδότηση για να λειτουργήσει ολοκληρωμένα, άμεσα, αποτελεσματικά και χωρίς προβλήματα, επιφέροντας το μέγιστο δυνατό όφελος προς το δανειολήπτη και προς την τράπεζα πρέπει να εμπεριέχει τουλάχιστον τα χαρακτηριστικά που αναφέρονται στη συνέχεια (Χαραλαμπίδης, 2001).

Σημειώνεται ότι η στο θεσμικό πλαίσιο των χρηματοδοτήσεων ορίζεται ότι ο καθορισμός των χαρακτηριστικών και των όρων των χρηματοδοτήσεων γίνεται από τα πιστωτικά ιδρύματα χωρίς περιορισμούς. Η απελευθέρωση αυτή καθιστά τις χρηματοδοτήσεις ιδιαίτερα σημαντική τραπεζική εργασία, αλλά ταυτοχρόνως και ιδιαίτερα απαιτητική και δύσκολη, αφού τα στελέχη και οι υπάλληλοι των τραπεζών που δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό πρέπει να έχουν σφαιρική εικόνα όλων των σχετικών θεμάτων (Πάσχας, 2001).

A. Χαρακτηριστικά των Βραχυπρόθεσμων Χρηματοδοτήσεων μέσω Ανοικτού Αλληλόχρεου Λογαριασμού

Σκοπός Χρηματοδότησης

Ο σκοπός των χρηματοδοτήσεων μέσω ανοιχτού αλληλόχρεου λογαριασμού είναι η κάλυψη αναγκών κεφαλαίου κινήσεως, όπως αυτές προκύπτουν από τη λειτουργία του παραγωγικού συναλλακτικού κύκλου της επιχείρησης, οι οποίες είναι γνωστό ότι αρχίζει από την παραγγελία των πρώτων υλών ή των εμπορευμάτων και λήγει με την είσπραξη των απαιτήσεων από της πωλήσεις των προϊόντων, των εμπορευμάτων ή των υπηρεσιών (Αγγελόπουλος, 2013).

Όριο Χρηματοδότησης

Σε κάθε χρηματοδότηση της μορφής αυτής πρέπει να αναφέρεται και να προσδιορίζεται το μέγιστο δυνατό ύψος της, το οποίο στον τραπεζικό χώρο είναι γνωστό ως Όριο Χρηματοδότησης (Credit Line). Διευκρινίστηκε ήδη ότι οι τραπεζικές χρηματοδοτήσεις μέσω ανοιχτού αλληλόχρεου λογαριασμού καλύπτουν ανάγκες κεφαλαίου κινήσεως. Αναλόγως του χρονικού σημείου του παραγωγικού συναλλακτικού κυκλώματος που βρίσκεται η παραγωγική διαδικασία το ύψος των αναγκών για κεφάλαια διαφέρει. Για παράδειγμα, διαφορετικού ύψους είναι οι ανάγκες για κεφάλαια κατά την παραγγελία των πρώτων υλών, διαφορετικού ύψους κατά το χρόνο που μένουν τα προϊόντα ή τα εμπορεύματα στην αποθήκη και διαφορετικού ύψους μετά την πώληση, όταν αρχίζει η είσπραξη των αξιογράφων (επιταγών ή άλλων) (Χαραλαμπίδης, 2001).

Κατά το χρόνο που διαρκεί το παραγωγικό συναλλακτικό κύκλωμα, υπάρχει ένα σημείο κατά το οποίο οι ανάγκες για κεφάλαιο κίνησης φτάνουν στο μέγιστο ύψος τους. Το μέγιστο αυτό ύψος, τεχνικές προσδιορισμού Εάν εγκριθεί, συμφωνηθεί, οριστεί και χορηγηθεί, από το σύνολο των τραπεζών με τις οποίες συνεργάζεται η επιχείρηση, μεγαλύτερο ύψος ορίου από το αναγκαίο για αυτή, το επιπλέον ποσό, εφόσον αντληθεί, θα δημιουργήσει προβλήματα στην επιχείρηση, αφού θα χρησιμοποιηθεί για μη αναγκαίους σκοπούς, θα την επιβαρύνει με τόκους και ενδεχομένως θα οδηγήσει σε αδυναμία αποπληρωμής της (Πάσχας, 2001).

Προφανώς τα πιστωτικά ιδρύματα αυτά συγχέουν το διαφορετικό σκοπό των διαφορετικών χρηματοδοτήσεων και επίσης την έννοια του χρηματοδοτικού ορίου (Credit Line) με την έννοια των χρηματοδοτικού ανοίγματος (Credit Exposure).

Χρόνος Αποπληρωμής Χρηματοδοτήσεων

Ο χρόνος αποπληρωμής των ποσών που εκταμιεύονται από τον αλληλόχρεο λογαριασμό μέσω του οποίου λειτουργεί η χρηματοδότηση, γνωστός στην τραπεζική πρακτική ως χρόνος ανακύκλωσης ή ανακύκλωσης των αναλήψεων, σχετίζεται με το χρόνο που απαιτείται στην κάθε επιχείρηση να παραγάγει, να πουλήσει τα εμπορεύματα ή τα προϊόντα της και να εισπράξει τις απαιτήσεις της και προκύπτει με σχετική ακρίβεια από την άθροιση των ημερών των χρονικών αυτών περιόδων. Μια κλασικά χρησιμοποιούμενη μέθοδος για τον προσδιορισμό του χρόνου αυτού είναι η άθροιση των ημερών που προκύπτουν από τον υπολογισμό των χρηματοοικονομικών δεικτών της κυκλοφοριακής ταχύτητας των απαιτήσεων και της κυκλοφοριακής ταχύτητας των αποθεμάτων. Επιπλέον, ο χρόνος αυτός σχετίζεται με τα χαρακτηριστικά του κλάδου στον οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρηση (παραγωγή, εμπόριο, υπηρεσίες) και στις κρατούσες στην αγορά συνθήκες (Χαραλαμπίδης, 2005).

Η αποπληρωμή κατά το χρόνο αυτό είναι αναγκαία, αφού σε αντίθετη περίπτωση η επιχείρηση επιβαρύνεται με τόκους και παράλληλα μπορεί να χρησιμοποιήσει την τεχνητή αυτή ρευστότητα που διαθέτει σε μη παραγωγικές τοποθετήσεις. Επίσης νομικά και ουσιαστικά η χρηματοδότηση από την πρώτη ημέρα παρέλευσης του χρόνου αυτού καθίσταται ληξιπρόθεσμη. Πολλές τράπεζες αγνοώντας την πραγματικότητα αυτή εγκρίνουν χρηματοδοτήσεις της μορφής αυτής, χωρίς να προσδιορίζουν χρόνο επιστροφής των χορηγούμενων ποσών. Οι χρηματοδοτήσεις αυτές είναι γνωστές ως αορίστου λήξεως ή ανοιχτές χρηματοδοτήσεις. Οι περισσότερες από τις χρηματοδοτήσεις αυτές εμφανίζουν προβλήματα επιστροφής σε περιόδους οικονομικής κρίσης, ενώ διαμορφώνουν και συνθήκες αρνητικής αξιολόγησης της τράπεζας (Αγγελόπουλος, 2013).

Επιτόκιο Χρηματοδότησης

Η ανάγκη προσδιορισμού, σε κάθε τραπεζικό χρηματοδοτικό προϊόν ή σε κάθε μεμονωμένη χρηματοδότηση, του είδους και ορισμού με ακρίβεια του επιτοκίου με το οποίο υπολογίζεται ο τόκος της χρηματοδότησης είναι αυτονόητη.

Καταρχάς, πρέπει να ορίζεται και να συμφωνείται, αν το επιτόκιο της χρηματοδότησης είναι κυμαινόμενο ή σταθερό. Αν το επιτόκιο είναι κυμαινόμενο, πρέπει να διευκρινίζεται αν πρόκειται για το βασικό επιτόκιο (prime rate) της τράπεζας ή άλλο κυμαινόμενο επιτόκιο, καθώς και ποια είναι η βάση του και ποιοι είναι οι οικονομικοί παράγοντες που οδηγούν στην μεταβολή του (Χαραλαμπίδης, 2005).

Αν το επιτόκιο είναι σταθερό, πρέπει να ορίζεται με ακρίβεια η διάρκειά του. Σημαντικό στοιχείο της συμφωνίας τραπεζής και επιχείρησης για το σταθερό επιτόκιο είναι η πρόβλεψη για το επιτόκιο που θα ισχύσει μετά την πάροδο της περιόδου για την οποία αυτό ορίζεται, εφόσον βεβαίως δεν προκύπτει όλη τη διάρκεια της χρηματοδότησης (δανείου). Αν δεν προβλέπει αυτό, δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι στη λήξη της περιόδου σταθερού επιτοκίου θα επιτευχθεί εύκολα συμφωνία για το είδος και το ύψος του επιτοκίου (Πάσχας, 2001).

Αν πρόκειται για επιτόκιο διατραπεζικής αγοράς, π. χ. Euribor ή Libor, θα πρέπει να προσδιορίζεται η διάρκειά του. Επίσης, πρέπει να προβλέπεται ο τρόπος με τον οποίο θα συμφωνηθεί το νέο επιτόκιο μετά τη λήξη της διάρκειάς του. Ουσιαστικά τα επιτόκια αυτά έχουν τα χαρακτηριστικά σταθερών επιτοκίων. Σημειώνεται ότι οι συναλλαγές στις διατραπεζικές αγορές γίνονται με valeur δύο ημερών (T+2). Επομένως, η επιχείρηση ενημερώνεται ότι το δάνειό της με τα επιτόκια αυτά θα είναι διαθέσιμα δύο ημέρες μετά την αίτησή της για τη χρηματοδότηση (Αγγελόπουλος, 2013).

Λοιπά θέματα τα οποία πρέπει να καλύπτονται και να διευκρινίζονται ο χρόνος επιβολής και το ύψος του επιτοκίου υπερημερίας, ο ανατοκισμός των ληξιπρόθεσμων τόκων.

Χρόνος Υπολογισμού, Λογισμού και Καταβολής των Τόκων

Στην τραπεζική πρακτική οι τόκοι των χρηματοδοτήσεων μέσω ανοιχτού λογαριασμού υπολογίζονται, λογίζονται και καταβάλλονται ανά ημερολογιακό τρίμηνο, ήτοι 31/3, 30/6, 30/9 και 31/12, χωρίς να αποκλείεται και άλλη περίοδος, όπως το ημερολογιακό εξάμηνο. Επίσης, εφόσον αυτό εξυπηρετεί πελάτη

(επιχείρηση ή ιδιώτη), οι τόκοι μπορεί να υπολογίζονται και καταβάλλονται σε χρόνο που δεν συμπίπτει με ημερολογιακή χρονική περίοδο. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να εφαρμόζεται το άρθρο 112 του Εισαγωγικού Νόμου Α.Κ, σύμφωνα με το οποίο ο αλληλόχρεος λογαριασμός κλείνει περιοδικά κάθε εξάμηνο, εκτός αν συμφωνήθηκε διαφορετικά, όχι όμως και σε διαστήματα μικρότερα από τρίμηνο (Χαραλαμπίδης, 2005).

Σύμφωνα με την ΠΔ/ΤΕ 2501/2002 η τράπεζα υποχρεούται να γνωστοποιεί δανειολήπτη τη χρονική βάση υπολογισμού των τόκων (αριθμός έτους, δηλαδή 360 ή 365 ημέρες, και μήνα, δηλαδή 30 ημέρες ή πραγματικές ημέρες) (Χαραλαμπίδης, 2005).

Κεφάλαιο 4: Προσέγγιση του Πιστωτικού Κινδύνου

4.1 Εισαγωγή

Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι άμεσα συνδεδεμένος με τη φύση των δραστηριοτήτων μιας τράπεζας και ορίζεται ως ο κίνδυνος αθέτησης των υποχρεώσεων των πιστούχων της. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει σημαντικές ζημιές και επιδείνωση των οικονομικών της μεγεθών και κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, να διακυβευτεί η ίδια η ύπαρξή της (Rose et al., 2009).

Κατά άλλη έκφραση ο πιστωτικός κίνδυνος είναι η πιθανότητα διαγραφής ενός δανείου από τον ισολογισμό της, ως ζημιά εξ' επισφαλών απαιτήσεων, συνιστά δε την ουσία του πιστωτικού κινδύνου για τη χρηματοδότη τράπεζα.

Η πιθανότητα αυτή είναι συνάρτηση των ακόλουθων παραγόντων (Fritsch, 2008):

- Του τρόπου αποπληρωμής του δανείου: ο οποίος επηρεάζει όπως είναι φυσικό την εξέλιξη του ανεξόφλητου ύψους του δανείου μέχρι τη λήξη του. Το ύψος αυτό είναι φυσικό ότι μειώνεται σταδιακά στην περίπτωση τοκοχρεολυτικού δανείου, κυμαίνεται γύρω από ένα μέσο υπόλοιπο στην περίπτωση του δανείου με ανοικτό λογαριασμό, ενώ μπορεί να αυξάνεται κατά τη διάρκεια σταδιακής εκταμίευσης, προκειμένου για τα κατασκευαστικά-επενδυτικά δάνεια.
- Της χρηματοοικονομικής κατάστασης του πελάτη: η οποία επηρεάζει την ικανότητα του να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του για την καταβολή των τόκων και των δόσεων του δανείου. Η χρηματοοικονομική κατάσταση του πελάτη αποτυπώνεται στην κατάταξη στην οποία η τράπεζα κατατάσσει τον πελάτη της με βάση ορισμένα ποσοτικά και ποιοτικά κριτήρια τα οποία αναφέρονται στη δομή του ισολογισμού, το ιστορικό της επιχείρησης, το επίπεδο της διοίκησης και τις προοπτικές του κλάδου. Πελάτες με καλή αξιολόγηση δραστηριοποιούνται σε δυναμικούς κλάδους και οι οποίοι διακρίνονται για ισχυρή χρηματοοικονομική τους δομή, με υψηλό βαθμό ρευστότητας και ικανοποιητική τους κερδοφορία, παρουσιάζουν χαμηλότερη πιθανότητα αθέτησης των συμβατικών τους υποχρεώσεων.
- Της διάρκειας του δανείου: Τα μακροπρόθεσμα δάνεια παρουσιάζουν μεγαλύτερη πιθανότητα μεταφοράς τους στις οριστικές καθυστερήσεις γιατί στο βάθος του χρόνου αυξάνεται και η πιθανότητα μεταβολής της αξιολόγησης του πελάτη.
- Της ποιότητας των εξασφαλίσεων: από την οποία εξαρτάται το ποσοστό του δανείου που η τράπεζα ανακτά σε περίπτωση που αυτό μεταφερθεί στις καθιστερήσεις και η τράπεζα επιδιώκει τη ρευστοποίηση των εξασφαλίσεων προκειμένου να επανακτήσει μέσω αυτών μέρος του δανείου.

Το «παράδοξο» όμως είναι ότι ο πιο θεμελιώδης κίνδυνος της τραπεζικής λειτουργίας είναι δύσκολο να προσδιοριστεί επαρκώς. Στη διεθνή βιβλιογραφία τα τελευταία χρόνια άρχισαν να εμφανίζονται ολοκληρωμένα υποδείγματα μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου (Fritsch, 2008).

Η μεθοδολογία ανάπτυξης των υποδειγμάτων στην παρούσα φάση είναι ακόμα υπό διαμόρφωση. Η συνεχής ανάπτυξη της δευτερογενούς αγοράς τραπεζικών δανείων στις ΗΠΑ, η εμφάνιση νέων πιστωτικών προϊόντων (π.χ. τύπου credit derivatives καθώς και η αύξηση της ζήτησης για συγκέντρωση πληροφοριών που θα επιτρέψουν την αποτελεσματική τιμολόγηση τους, καθιστά την μεθοδολογία VAR (Value at Risk=Αξία σε Κίνδυνο) ως την πλέον πρόσφορη. Επιπλέον, υπάρχει τάση αντικατάστασης των ομοιόμορφων κανόνων καθορισμού των ελαχίστων κεφαλαιακών απαιτήσεων, με μεθοδολογία που στηρίζεται στα υποδείγματα που αναπτύσσουν οι ίδιες οι τράπεζες (Rose et al., 2009).

4.2 Σπουδαιότητα Πιστωτικού Κινδύνου για τις Τράπεζες

Η ιστορία των τραπεζικών συστημάτων σε όλο τον κόσμο διδάσκει ότι ο πιστωτικός κίνδυνος αποτελεί τη σοβαρότερη 'απειλή για τη φερεγγυότητα των πιστωτικών οργανισμών. Οι περισσότερες χρεοκοπίες τραπεζών έχουν συνδεθεί μέχρι στιγμής με τα προβλήματα που δημιουργούν στον ισολογισμό των τραπεζών οι ζημιές από επισφαλείς απαιτήσεις. Είναι προφανές ότι οι ζημιές από επισφαλείς απαιτήσεις μειώνουν την κερδοφορία και τα αποθεματικά της τράπεζας, γεγονός με δυσμενείς επιπτώσεις στην πιστοληπτική ικανότητα και το κόστος δανεισμού της στη διατραπεζική αγορά (Rose et al., 2009).

Η σημασία λοιπόν, του πιστωτικού κινδύνου για τη σταθερότητα των τραπεζικών οργανισμών, οδήγησε τις εποπτικές αρχές των τραπεζικών συστημάτων στην καθιέρωση αποδεκτών κανόνων ελέγχου των κινδύνων των τραπεζικών χαρτοφυλακίων χορηγήσεων. Οι κανόνες αυτοί είναι γνωστοί ως κανόνες της Βασιλεία επειδή οι συνεδριάσεις για την υιοθέτηση τους γίνονται στην ομώνυμη πόλη της Ελβετίας. Ο γνωστότερος από τους ανωτέρω κανόνες, γνωστός και ως κανόνας για το συντελεστή φερεγγυότητας των τραπεζών, εξαρτά τη φερεγγυότητα μιας τράπεζας από την σχέση των ιδίων της κεφαλαίων προς το ύψος των πιστοδοτήσεων της και των λοιπών τοποθετήσεων της που έχουν πιστωτικό κίνδυνο. Η σχέση αυτή, όπως θα δούμε παρακάτω αναλυτικότερα, δεν πρέπει να διαμορφώνεται σε επίπεδα χαμηλότερα του 8%. Με άλλα λόγια, για δάνεια ύψους 1.000.000€ που χορηγεί ένα Πιστωτικό Ίδρυμα (Π.Ι), το 8% τουλάχιστο (προφανώς

και όσο μεγαλύτερο το ποσοστό αυτό τόσο και υγιέστερο το Π.Ι) πρέπει να προέρχεται από τα ίδια Κεφάλαιά της (μετοχικό + αποθεματικά) και το 92% από ξένα κεφάλαια (π.χ.: καταθέσεις ιδιωτών).

4.3 Η «Βασιλεία II»: οι τρεις Πυλώνες

Η λεγόμενη «Βασιλεία II» αποτελεί ένα μεγάλο βήμα προς την κατεύθυνση της ορθολογικής σύνδεσης της έννοιας «κίνδυνος» με την έννοια «απόδοση». Το νέο πλαίσιο επιδιώκει να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες, ώστε η συμπεριφορά των τραπεζών να βρίσκεται σε αρμονία με τους στόχους της εποπτικής αρχής, που είναι η σταθερότητα και η εύρυθμη λειτουργία του συστήματος αλλά και η προστασία των καταθετών.

Το νέο πλαίσιο προβλέπει μεθόδους υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων πιο ευαίσθητες ως προς τον κίνδυνο, ενώ ενδυναμώνει τα κίνητρα για την αξιόπιστη μέτρηση των κινδύνων και την άριστη επιλογή στοιχείων ενεργητικού και δημιουργεί καλύτερη ισορροπία μεταξύ του εποπτικού και του οικονομικού κεφαλαίου (Rose et al., 2009).

Σήμερα είναι πια σαφές ότι η Βασιλεία II, όταν θα βρίσκεται σε πλήρη εφαρμογή, θα συνεπάγεται οφέλη για τις τράπεζες, τους πελάτες τους και ευρύτερα για την οικονομία, τα οποία θα ξεπερνούν το κόστος της σταδιακής προσαρμογής στους νέους κανόνες. Προϋπόθεση όμως για να συμβεί αυτό είναι η υψηλή πιστοληπτική ικανότητα των πελατών, με άλλα λόγια η καλή ποιότητα του χαρτοφυλακίου των τραπεζών. Η καλή πιστωτική ποιότητα θα οδηγήσει σε απελευθέρωση εποπτικών κεφαλαίων, άρα θα δώσει την ευκαιρία στις τράπεζες για πιστωτική επέκταση νέες δραστηριότητες, ενισχύοντας έτσι την οικονομική ανάπτυξη.

Ένα σημαντικό όφελος για τις τράπεζες θα είναι εκείνο που θα προκύψει από αναβάθμιση της ικανότητάς τους να μετρούν με ακρίβεια και να διαχειρίζονται αποτελεσματικά του πιστωτικούς και τους λοιπούς τραπεζικούς κινδύνους. Από την αυξημένη αυτή ικανότητα των τραπεζών το αποτέλεσμα θα είναι πρώτον, μια πιο

ορθολογική κατανομή των διαθεσίμων κεφαλαίων και δεύτερον, μια πιο λογική τιμολόγηση των δανείων, ανάλογα με το βαθμό της πραγματικής επικινδυνότητάς τους. Το όφελος αυτό δεν θα προκύψει βέβαια ούτε αυτόματα ούτε άμεσα αλλά σε κάποιο βάθος χρόνου. Και στη φάση αυτή θα πρωτοπορούν και θα έχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα οι τράπεζες εκείνες, οι οποίες θα έχουν προχωρήσει ταχύτερα στις σχετικές προετοιμασίες.

Η Επιτροπή της Βασιλείας αναγνωρίζοντας ότι η «Βασιλεία Ι» έχει πλέον καταστεί παρωχημένη και ανεπαρκής στην αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων στο χρηματοπιστωτικό χώρο διεθνώς, ξεκίνησε τη διαδικασία διαβούλευσης για την αναθεώρησή της, με τη δημοσιοποίηση του πρώτου Συμβουλευτικού Κειμένου (Ιούνιος, 1999). Τα τρία συμβουλευτικά κείμενα, οι τέσσερις ποσοτικές μελέτες επίπτωσης (Quantitative Impact Studies), καθώς και οι δημοσιευμένες μελέτες των συναφών εξειδικευμένων ομάδων εργασίας, αποτελούν το πολύπλοκο πλαίσιο των νέων προτάσεων αναθεώρησης του εποπτικού πλαισίου της κεφαλαιακής επάρκειας του ευρύτερα γνωστού ως «Βασιλεία ΙΙ».

Η πρόταση βασίζεται σε τρεις αλληλοϋποστηριζόμενους πυλώνες που επιτρέπουν στις τράπεζες και τις εποπτικές αρχές να αξιολογούν κατάλληλα τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες.

Πρώτος πυλώνας: Ελάχιστα όρια κεφαλαιακής επάρκειας. Η νέα Συμφωνία προβλέπει ένα φάσμα επιλογών που θα-έχουν οι τράπεζες όσον αφορά τον τρόπο μέτρησης των κινδύνων και της κεφαλαιακής επάρκειας. Δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στον υπολογισμό των κινδύνων από τις ίδιες τις τράπεζες. Σχετικά με τον πιστωτικό κίνδυνο εισάγεται η χρήση των εξωτερικών αξιολογήσεων για τις μικρότερες σε όγκο εργασιών τράπεζες. Τράπεζες με προχωρημένες ικανότητες μέτρησης κινδύνων θα μπορούν να χρησιμοποιούν μηχανισμούς εσωτερικής βαθμολόγησης των πιστωτικών κινδύνων.

Ειδικότερα, για τον πιστωτικό κίνδυνο προτείνονται δύο εναλλακτικές προσεγγίσεις και για το λειτουργικό τρεις εξελικτικές μέθοδοι, όλες με διαφοροποιούμενη ευαισθησία ως προς τον κίνδυνο. Επιπλέον, το νέο πλαίσιο προβλέπει τη δυνατότητα να ληφθεί υπόψη ο κίνδυνος επιτοκίων και ο

λειτουργικός κίνδυνος για τον προσδιορισμό των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων.

Πιστωτικός Κίνδυνος	Λειτουργικός Κίνδυνος
1. Τυποποιημένη (Standardised)	1. Βασικού Δείκτη
2. Εσωτερικών Διαβαθμίσεων: Θεμελιώδης (IRB Foundation)	2. Τυποποιημένη & Εναλλακτική Τυποποιημένη
3. Εσωτερικών Διαβαθμίσεων: Εξελιγμένη (IRB Advanced)	3. Εξελιγμένες προσεγγίσεις μέτρησης

Ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας κατά τη Βασιλεία II, λαμβάνοντας υπόψη και τις τρεις μορφές κινδύνων, δίνεται από την παρακάτω σχέση

$$\text{Κεφαλαιακή επάρκεια} = \frac{K}{\text{ΠΚ}_{\text{ΣΕ}} + 12,5 \cdot (\text{ΛΚ} + \text{ΚΑ})} \geq 8\%$$

όπου:

- K : τα Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια
- $\text{ΠΚ}_{\text{ΣΕ}}$: το Σταθμισμένο, κατά τον Πιστωτικό Κίνδυνο, Ενεργητικό
- ΛΚ : οι κεφαλαιακές απαιτήσεις για το Λειτουργικό Κίνδυνο
- ΚΑ : οι κεφαλαιακές απαιτήσεις για τον Κίνδυνο Αγοράς

Δεύτερος πυλώνας: Εποπτική επιθεώρηση της κεφαλαιακής επάρκειας ενός χρηματοοικονομικού οργανισμού από τις εποπτικές αρχές. Προτείνονται διαδικασίες που επιτρέπουν στους ελεγκτές να διακρίνουν αν μια τράπεζα έχει εγκαταστήσει ασφαλείς εσωτερικές μεθόδους για την αξιολόγηση της επάρκειας κεφαλαίου και τον ορισμό στόχων για τα ίδια κεφάλαια που είναι ανάλογοι με την επικινδυνότητα της τράπεζας (Rose et al., 2009).

Ο δεύτερος πυλώνας εξασφαλίζει ότι η κεφαλαιακή θέση μιας τράπεζας είναι συνεπής με τη συνολική στρατηγική ανάληψης κινδύνων.

Τρίτος πυλώνας: Πειθαρχία μέσω της αγοράς ως μηχανισμού ενδυνάμωση της φερεγγυότητας των τραπεζών.

Τίθενται προϋποθέσεις για την αποκάλυψη στοιχείων σχετικά με την κεφαλαιακή επάρκεια της τράπεζας, και την επικινδυνότητα που τη χαρακτηρίζει. Τα κρίσιμα αυτά στοιχεία θα επιτρέπουν σε όλους τους συμμετέχοντες στην αγορά (καταθέτες, δανειστές, δανειζόμενους, εποπτικές αρχές κλπ.) να αξιολογούν την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών. Η πειθαρχία της αγοράς προϋποθέτει την επιβολή κανόνων διαφάνειας. Με τον όρο διαφάνεια, η Επιτροπή της Βασιλείας υπονοεί την υποχρεωτική αποκάλυψη αξιόπιστων και έγκαιρων πληροφοριών που να καθιστά ικανούς τους ενδιαφερόμενους χρήστες αυτών των πληροφοριών να προβούν σε ακριβείς εκτιμήσεις σχετικά με τη χρηματοοικονομική κατάσταση, αποδοτικότητα, μελλοντικά σχέδια, συνολική έκθεση σε τραπεζικούς κινδύνους και πολιτική διαχείρισης κινδύνων μιας τράπεζας.

Η προτεινόμενη «Βασιλεία II» απομακρύνεται από την ιδέα ότι οι εποπτικοί κανόνες πρέπει να είναι οι ίδιοι για όλους και αναγνωρίζει ότι το πιο εξελιγμένο και αποτελεσματικό είναι ένα Πιστωτικό Ίδρυμα στην εκτίμηση και διαχείριση των αναλαμβανόμενων κινδύνων, τόσο λιγότερο κεφάλαιο θα πρέπει να διακρατάει για μια συγκεκριμένη δραστηριότητα.

Από στρατηγικής άποψης το «κεφάλαιο» καθορίζει με πολλούς τρόπους οποιαδήποτε δραστηριότητα ή ενέργεια ενός Πιστωτικού Ιδρύματος (Π.Ι). Για παράδειγμα, καθορίζει την ικανότητα «μόχλευσης» του Πιστωτικού Ιδρύματος δηλαδή να αυξάνει το ενεργητικό του και συνεπακόλουθα την κερδοφορία του (π. χ. παρέχοντας δάνεια, επενδύοντας σε εμπορεύσιμα περιουσιακά στοιχεία) να μεγεθύνεται (π.χ. εξαγορές) και να ανταμείβει τους μετόχους (π.χ. μερίσματα, προγράμματα επαναγοράς ιδίων μετοχών).

Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο για τους μετόχους ενός Π.Ι αποτελεί η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων, η οποία συνίσταται από το επίπεδο των κερδών και κεφαλαιακή βάση που απαιτείται για την επίτευξη των κερδών αυτών. Αυτό είναι κομβικό σημείο όπου οι κανόνες της κεφαλαιακής επάρκειας επηρεάζουν άμεσα διαδικασία λήψης αποφάσεων καθορίζοντας το ελάχιστο ύψος του απασχολούμενου κεφαλαίου και συνεπώς την αποδοτικότητά του. Επομένως, μεταβάλλοντας τους κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας μεταβάλλεται, σε μικρότερο ή

μεγαλύτερο βαθμό, η επιχειρηματική συμπεριφορά του Π.Ι είναι φανερό ότι οι εποπτικά καθοριζόμενες κεφαλαιακές απαιτήσεις συμβάλλουν στη διαμόρφωση του επιχειρηματικού «μίγματος» του Π.Ι., καθιστώντας κάποιες επιχειρηματικές δραστηριότητες ελκυστικότερες από κάποιες άλλες (Rose et al., 2009).

4.4 Πιστωτικός Κίνδυνος

4.4.1 Η τυποποιημένη προσέγγιση (Standardized Approach)

Η Τυποποιημένη Προσέγγιση είναι η πιο απλή από τις προτεινόμενες μεθοδολογίες του νέου πλαισίου για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων. Οι ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις για τον πιστωτικό κίνδυνο υπολογίζονται σε τρία διαδοχικά στάδια τα οποία είναι:

1. Η κατηγοριοποίηση των ανοιγμάτων με βάση την ιδιότητα του αντισυμβαλλομένου και το είδος της συναλλαγής. Σε αυτή την περίπτωση διακρίνονται σε ανοίγματα που αφορούν τα εντός και εκτός ισολογισμού στοιχεία και ειδικότερα:

α) Ανοίγματα - των εντός ισολογισμού στοιχείων-έναντι:

- Κεντρικών κυβερνήσεων ή κεντρικών τραπεζών.
- Αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης, περιφερειακών κυβερνήσεων.
- Διοικητικών φορέων και μη-κερδοσκοπικών επιχειρήσεων.
- Ιδρυμάτων του χρηματοπιστωτικού τομέα.
- Μητρικών εταιριών, θυγατρικών ή θυγατρικών της μητρικής εταιρίας.
- Πολυμερών τραπεζών ανάπτυξης.
- Διεθνών Οργανισμών (Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών).
- Επιχειρήσεων. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται τα ανοίγματα τα οποία πληρούν διαζευκτικά τις εξής προϋποθέσεις: α) το συνολικό ποσό που οφείλει ο πιστούχος ή ομάδα συνδεδεμένων πιστούχων στο πιστωτικό ίδρυμα συμπεριλαμβανομένων των κάθε είδους απαιτήσεων σε καθυστέρηση κ.λ.π. υπερβαίνει το ποσό του 1.000.000€, β) υπάρχει εξατομικευμένη διαχείριση υπό την έννοια της ειδικής μεταχείρισης.

- Λιανικής Τραπεζικής: Στην κατηγορία αυτή κατατάσσονται τα ανοίγματα που πληρούν αθροιστικά τις παρακάτω προϋποθέσεις: α) αφορούν φυσικό πρόσωπο ή πρόσωπα ή επιχείρηση μικρού ή μεσαίου μεγέθους, ανεξαρτήτως νομικής μορφής, β) το συνολικό ποσό που οφείλει ο πιστούχος ή ομάδα συνδεδεμένων πιστούχων στο πιστωτικό ίδρυμα, καθώς και σε οποιαδήποτε μητρική επιχείρηση και τις θυγατρικές της, συμπεριλαμβανομένων των κάθε είδους απαιτήσεων σε καθυστέρηση καθώς και των ανοιγμάτων που εξασφαλίζονται με ακίνητη περιουσία, δεν υπερβαίνει το ποσό του 1.000.000. γ) εντάσσονται σε ένα μεγάλο αριθμό ανοιγμάτων με παρόμοια χαρακτηριστικά ούτως ώστε να υπάρχει επαρκής διαφοροποίηση, δ) υπάρχει διαχρονική συνέπεια στη διαχείριση κινδύνων (ο τρόπος παρακολούθησής τους είναι ανάλογος του κινδύνου και μεταβάλλεται μόνον εφόσον υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι έχει μεταβληθεί η φύση του κινδύνου που προέρχεται από το συγκεκριμένο άνοιγμα). Επίσης, τα ανοίγματα τα οποία μειώθηκαν κάτω των 1.000.000€, αποκλειστικά λόγω σταδιακής εξόφλησης, δεν εντάσσονται στην εν λόγω κατηγορία. Η παρούσα αξία των ελάχιστων καταβλητέων πληρωμών λιανικής χρηματοδοτικής μίσθωσης δύναται να ενταχθεί στη κατηγορία ανοιγμάτων λιανικής τραπεζικής, εφόσον πληρούνται τα παραπάνω κριτήρια α έως δ (ΤτΕ, 2006α, σελ.7-8).
- Εξασφαλισμένα με ακίνητη περιουσία, τα οποία υποδιαιρούνται σε ανοίγματα που έχουν ως εξασφάλιση εγγεγραμμένα βάρη: α) επί κατοικιών ή β) εμπορικών ακινήτων (αποπερατωμένα γραφεία, εμπορικοί χώροι πολλαπλής χρήσης, ξενοδοχεία, οικόπεδα εντός σχεδίου πόλεως).
- Σε καθυστέρηση, όπου κατατάσσονται τα πάσης μορφής ανοίγματα για τα οποία πληρούνται αθροιστικά οι παρακάτω προϋποθέσεις: α) είναι σε καθυστέρηση για διάστημα μεγαλύτερο των 90 ημερών, και β) το ποσό της καθυστέρησης υπερβαίνει το μεγαλύτερο μεταξύ των: ι) 5% της δόσης, εφόσον υπάρχουν προκαθορισμένες δόσεις, ή το 2% του εν ισχύ ορίου, εφόσον πρόκειται για ανοικτό αλληλόχρεο λογαριασμό ή άλλης μορφής ανακυκλούμενη πίστωση, για την εξυπηρέτηση της οποίας δεν προβλέπονται συμβατικές δόσεις) ποσού 500€ για ανοίγματα έναντι

επιχειρήσεων, ποσού 100€ για ανοίγματα εξασφαλιζόμενα με ακίνητα τα οποία χρησιμοποιούνται ως κατοικίες και ποσού 50€ για τα λοιπά ανοίγματα.

- Κανονιστικών κατηγοριών “υψηλού κινδύνου”, όπου υπάγονται: α) τα ανοίγματα έναντι επενδυτικών εταιρειών υψηλής μόχλευσης (hedge funds), β) οι επενδύσεις σε Ιδιωτικά Επενδυτικά Κεφάλαια (Private Equity Investments), και γ) οι πιστώσεις για τις οποίες οι όροι της σύμβασης έχουν τροποποιηθεί προς το ευνοϊκότερο για τον πιστούχο χωρίς αυτό να δικαιολογείται από βελτίωση της πιστοληπτικής του ικανότητας ή μεταβολές στις τιμές της αγοράς (π.χ, επιτόκια) ή γενικότερα δεν είναι σύμφωνοι με την πιστοδοτική πολιτική του πιστωτικού ιδρύματος για την έγκριση νέων πιστώσεων (Rose et al., 2009).
- Μετοχές και συμμετοχές,
- Ομόλογα καλυπτόμενα με εξασφαλίσεις,
- Θέσεις σε τιτλοποίηση,
- Με βραχυπρόθεσμη αξιολόγηση έναντι ιδρυμάτων και επιχειρήσεων,
- Μεριδία Οργανισμών Συλλογικών Επενδύσεων Κινητών Αξιών (ΟΣΕΚΑ),
- Λοιπά ανοίγματα

β) Ανοίγματα - των εκτός ισολογισμού στοιχείων - τα οποία αφορούν (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2006α, ΤτΕ, 2007α):

- Συμβάσεις υπό αίρεση (contingencies), όπως είναι οι εγγυητικές επιστολές οι ενέγγυες πιστώσεις κ.α.
- Αναλήψεις υποχρεώσεων (commitments), όπως είναι οι μη χρησιμοποιηθείσες πιστωτικές ευχέρειες κ.ά. Για τον υπολογισμό της - κατά τον πιστωτικό κίνδυνο - σταθμισμένης αξίας των παραπάνω εκτός ισολογισμού στοιχείων είναι αναγκαία η μετατροπή τους σε ποσά πιστωτικής αντιστοιχίας με τη χρήση κατάλληλων συντελεστών (credit conversion factors). Επίσης, κάθε ένα από τα παραπάνω ανοίγματα κατατάσσεται ως υψηλού, μέσου, μέτριου και χαμηλού κινδύνου με συντελεστές στάθμισης 100%, 50%, 20% και 0%, αντίστοιχα.

2. Η αντιστοίχιση του κατάλληλου συντελεστή κινδύνου ανάλογα με το βαθμό πιστοληπτικής αξιολόγησης του ανοίγματος ή του αντισυμβαλλόμενου. Οι παραπάνω συντελεστές βασίζονται σε μία διακριτή συνάρτηση των αξιολογήσεων της πιστοληπτικής ικανότητας με πέντε συντελεστές στάθμισης (0%, 20%, 50%, 100%, 150%) αναλόγως της κατηγορίας του κάθε ανοίγματος, σε αντίθεση με την Βασιλεία I που προέβλεπε τρεις (0%, 20% και 100%). Στις περιπτώσεις όπου ο αντισυμβαλλόμενος (πιστούχος) δεν φέρει εξωτερική αξιολόγηση τότε αντιστοιχεί σε αυτόν ένας προκαθορισμένος συντελεστής ανάλογα με την κατηγορία ανοίγματος στην οποία υπάγεται. Έτσι, στα ανοίγματα έναντι επιχειρήσεων αντιστοιχεί συντελεστής 100%, στα ανοίγματα λιανικής τραπεζικής 75%, για τα τμήματα αυτών που είναι καλυμμένα με αστικά ακίνητα (κατοικίες) 35% και με εμπορικά ακίνητα 50% κ.λ.π.
3. Η στάθμιση των επιμέρους ανοιγμάτων, με ένα εκ των προτέρων καθορισμένο συντελεστή κινδύνου, σύμφωνα με το βαθμό αξιολόγησής τους.

4.4.2 Τεχνικές μείωσης πιστωτικού κινδύνου

Η Βασιλεία II αναγνωρίζει ένα ευρύ φάσμα τεχνικών μείωσης του πιστωτικού κινδύνου, τόσο στα πλαίσια της παρούσας προσέγγισης όσο και στα πλαίσια της προσέγγισης των Εσωτερικών Διαβαθμίσεων, εφόσον εκπληρώνονται ορισμένες προϋποθέσεις. Η τεχνική μείωσης πιστωτικού κινδύνου είναι η μέθοδος που χρησιμοποιείται από το πιστωτικό ίδρυμα για να μειωθεί ο πιστωτικός κίνδυνος ο οποίος συνδέεται με ένα ή περισσότερα ανοίγματα που αυτό διατηρεί (Fritsch, 2008).

Οι αποδεκτές τεχνικές, υπό την έννοια της πιστωτικής προστασίας, είναι οι εξής (Rose et al., 2009):

- i. Χρηματοδοτούμενη Πιστωτική Προστασία, όπου η μείωση του πιστωτικού κινδύνου προκύπτει από το δικαίωμα του πιστωτικού ιδρύματος να προβεί

σε ρευστοποίηση, κατάσχεση κ.λπ. των περιουσιακών στοιχείων του αντισυμβαλλόμενου σε περίπτωση αθέτησης της υποχρέωσής του προς αυτό ή λόγω της επέλευσης άλλων πιστωτικών γεγονότων. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται οι εξής μορφές εξασφαλίσεων (Fritsch, 2008):

- Χρηματοοικονομικές εξασφαλίσεις (καταθέσεις μετρητών ή μέσων εξομοιούμενων με μετρητά που τηρούνται στο ίδιο το πιστωτικό ίδρυμα, χρεωστικοί τίτλοι υπό προϋποθέσεις, μετοχές ή μετατρέψιμες ομολογίες που περιλαμβάνονται σε κύριο δείκτη αναγνωρισμένου χρηματιστηρίου, χρυσός, μετοχές ή μετατρέψιμες ομολογίες που δεν περιλαμβάνονται σε κύριο δείκτη αλλά είναι διαπραγματεύσιμες σε αναγνωρισμένο χρηματιστήριο).
- Μερίδια Οργανισμών Συλλογικών Επενδύσεων Κινητών Αξιών (ΟΣΕΚΑ), υπό προϋποθέσεις.
- Συμβάσεις - Πλαίσια Συμψηφισμού.
- Λοιπές μορφές: καταθέσεις μετρητών ή μέσων εξομοιούμενων με μετρητά σε ασφαλιστήρια ζωής.

2. Μη-χρηματοδοτούμενη Πιστωτική Προστασία, όπου η μείωση του πιστωτικού κινδύνου είναι εφικτή μέσω της δέσμευσης που έχει αναλάβει τρίτος για να καταβάλλει ένα ποσό σε περίπτωση αθέτησης των υποχρεώσεων του πρωτοφειλέτη ή εξαιτίας της επέλευσης άλλων πιστωτικών γεγονότων. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται οι εξής μορφές εξασφαλίσεων (Fritsch, 2008):

- Εγγυήσεις, όπου ως αποδεκτοί εγγυητές αναγνωρίζονται οι κεντρικές κυβερνήσεις, οι κεντρικές τράπεζες, οι περιφερειακές κυβερνήσεις ή τοπικές αρχές, η Πολυμερής Τράπεζα Ανάπτυξης, οι Διεθνείς Οργανισμοί (υπό προϋποθέσεις), οι δημόσιες επιχειρήσεις ή οργανισμοί (υπό προϋποθέσεις), τα πιστωτικά ιδρύματα, οι εταιρίες Χρηματοδοτικών Μισθώσεων, Προεξόφλησης Επιχειρηματικών Απαιτήσεων, Παροχής Πιστώσεων ή άλλα χρηματοδοτικά ιδρύματα εποπτευόμενα από την ΤτΕ κ.ά.
- Πιστωτικά Παράγωγα (Credit Derivatives), υπό προϋποθέσεις.

Σημειώνεται ότι για όλες τις τεχνικές μείωσης πιστωτικού κινδύνου θα πρέπει να εκπληρούνται οι ελάχιστες προϋποθέσεις δημοσιοποίησης στοιχείων (Χαραλαμπίδης, 2005).

4.4.3 Η προσέγγιση των Εσωτερικών Διαβαθμίσεων (Internal Ratings-based Approach - IRB)

Η προσέγγιση των Εσωτερικών Διαβαθμίσεων (Ε.Δ.) αποτελεί το πλέον καινοτόμο τμήμα από τις προτάσεις της Βασιλείας II για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών και την διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου. Η εν λόγω προσέγγιση είναι μια εξελικτική και κλιμακούμενη μεθοδολογία και αποτελείται από δυο επιμέρους μεθοδολογίες, τη Θεμελιώδη (Foundation IM) και την Εξελιγμένη (Advanced IM). Η προσέγγιση των Ε.Δ., σε αντίθεση με την Τυποποιημένη, όπου γίνεται χρήση μίας διακριτής συνάρτησης των αξιολογήσεων πιστοληπτικής ικανότητας, χρησιμοποιεί μία συνεχή συνάρτηση συντελεστών στάθμισης αντανakλώντας έτσι όλο το φάσμα της πιστοληπτικής ικανότητας των πιστούχων και της πιθανότητας αθέτησης των υποχρεώσεών τους, παρέχοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ακριβέστερη διαφοροποίηση του πιστωτικού κινδύνου (Fritsch, 2008).

Στα πλαίσια τόσο της μιας όσο και της άλλης από τις μεθοδολογίες της εν λόγω προσέγγισης χρησιμοποιούνται ειδικοί όροι και απαιτείται ο υπολογισμός συγκεκριμένων παραμέτρων κινδύνου. Παρακάτω ορίζονται οι σημαντικότερες από αυτές (Fritsch, 2008):

- Άνοιγμα (Exposure): Στοιχείο, εντός ή εκτός ισολογισμού, που δημιουργεί ή ενδέχεται να δημιουργήσει απαίτηση του πιστωτικού ιδρύματος.
- Άνοιγμα σε αθέτηση ή έκθεση έναντι του αντισυμβαλλόμενου (Exposure at Default-EAD): Το άνοιγμα (σε απόλυτο ποσό) που είναι σε κατάσταση αθέτησης (Saidenberg and Schuermann, 2003).
- Πιθανότητα αθέτησης (Probability of Default-PD): η πιθανότητα αθέτησης των υποχρεώσεων πληρωμής ενός αντισυμβαλλομένου σε περίοδο ενός έτους. Η PD δεν αναφέρεται σε ύψος (ποσό) απώλειας αλλά στην πιθανότητα ύπαρξης αυτής της απώλειας και, κατά κανόνα, είναι διαφορετική σε κάθε χαρτοφυλάκιο ή σε τμήματα των πιστούχων με

διαφορετικά χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα, οι πιστωτικές κάρτες έχουν συνήθως υψηλότερες πιθανότητες αθέτησης από ότι τα στεγαστικά δάνεια (Καπόπουλος, 2006).

- Ποσοστιαία ζημιά σε περίπτωση αθέτησης (Loss Given Default - LGD): Η ζημιά δεδομένης της αθέτησης ως ποσοστό επί του ανοίγματος που είναι σε κατάσταση αθέτησης (δηλ. προς το ποσό που είναι ανεξόφλητο κατά το χρόνο της αθέτησης) (ΤτΕ, 2007β).
- Εναπομένουσα διάρκεια μέχρι τη λήξη (Maturity - M): η ληκτότητα μιας απαίτησης ή ενός ανοίγματος (ΤτΕ, 2007β).

Επειδή η πιθανότητα αθέτησης αποτελεί ίσως τη σημαντικότερη παράμετρο πιστωτικού κινδύνου, η έννοια της αθέτησης υποχρέωσης είναι ουσιώδης στα πλαίσια αυτής. Συγκεκριμένα, θεωρείται ότι ένας πιστούχος είναι σε κατάσταση «αθέτησης υποχρέωσης» εφόσον συμβούν ένα ή και τα δύο από τα παρακάτω γεγονότα (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2006α , ΤτΕ, 2007β):

- Το πιστωτικό ίδρυμα θεωρεί ότι ο πιστούχος είναι απίθανο να εκπληρώσει, στο σύνολό τους, τις υποχρεώσεις πληρωμών του προς αυτό εφόσον έχουν επέλθει συγκεκριμένα γεγονότα όπως: ο πιστούχος έχει ζητήσει να κηρυχθεί ή έχει κηρυχθεί σε πτώχευση, η πιστοληπτική του ικανότητα έχει επιδεινωθεί σημαντικά, έχουν σχηματισθεί προβλέψεις και γενικά έχει γίνει αναπροσαρμογή (μείωση) της αξίας του δανείου λόγω σημαντικής επιδείνωσης της ποιότητας του δανείου από το χρόνο της χορήγησής του κ.λπ.
- Ο πιστούχος έχει εμφανίσει ουσιαστική καθυστέρηση άνω των 90 ημερών στην αποπληρωμή κάποιας από τις υποχρεώσεις του προς το πιστωτικό ίδρυμα.

Το δείγμα των δεδομένων αναφοράς για τον υπολογισμό της PD θα πρέπει να περιλαμβάνει στοιχεία τουλάχιστον πέντε ετών (ΤτΕ, 2007β, σελ.35). Το αντίστοιχο δείγμα για τον υπολογισμό της LGD και του EAD, θα πρέπει να είναι τουλάχιστον πέντε ετών με χρονικό ορίζοντα τα επτά έτη. Κατ' εξαίρεση, κατά την περίοδο πρώτης εφαρμογής και ειδικά για PD, το δείγμα θα μπορεί να περιλαμβάνει

δεδομένα από μικρότερη χρονική περίοδο όπως για παράδειγμα στην περίπτωση των ανοιγμάτων λιανικής τραπεζικής που ορίζεται στα τρία έτη (και σε συγκεκριμένες περιπτώσεις τα δύο έτη) αυξανόμενο σταδιακά κατ' έτος ώστε να φθάσει τα πέντε έτη (ΤτΕ, 2007β, σελ.36).

Σχετικά με τις τιμές των προαναφερθέντων παραμέτρων πιστωτικού κινδύνου ισχύουν τα εξής (Fritsch, 2008):

- Στη Θεμελιώδη Προσέγγιση (Foundation IRB) οι τιμές της PD προσδιορίζονται από τα ίδια τα πιστωτικά ιδρύματα ενώ οι υπόλοιποι συντελεστές προσδιορίζονται από την εποπτική αρχή. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η τιμή της LGD καθορίζεται στο 45% και 75% για ανοίγματα έναντι επιχειρήσεων πλήρους και μειωμένης εξασφάλισης, αντίστοιχα.
- Στην Εξελιγμένη Προσέγγιση (Advanced IRB) τόσο η PD όσο και οι λοιποί συντελεστές πιστωτικού κινδύνου (LGD, EAD, M) μπορούν να προσδιορίζονται (εκτιμώνται) από τα ίδια τα πιστωτικά ιδρύματα, εφόσον πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις της Βασιλείας II αλλά και τις απαιτήσεις της εποπτικής αρχής της κάθε χώρας.

Η χρήση της IRB είναι εφικτή μόνο κατόπιν ειδικής άδειας της εποπτεύουσας αρχής (ΤτΕ) η οποία παρέχεται εφόσον αυτή πιστοποιήσει ότι τα συστήματα που εφαρμόζει μια τράπεζα για τη διαχείριση και τη διαβάθμιση των ανοιγμάτων, που υπόκεινται σε πιστωτικό κίνδυνο, είναι έγκυρα, εφαρμόζονται με ακεραιότητα και ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένα κριτήρια σύμφωνα με τις απαιτήσεις για την εφαρμογή της εν λόγω προσέγγισης (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2006α, ΤτΕ, 2007β).

Τέλος, σημειώνεται ότι η IRB βασίζεται ουσιαστικά στο μοντέλο που ανέπτυξε ο Gordy (2002, 2003), το οποίο είναι γνωστό ως Asymptotic Single Risk Factor (ASRF model). Το μοντέλο αυτό βασίζεται στη γενική παραδοχή, ότι οι κεφαλαιακές απαιτήσεις για τον πιστωτικό κίνδυνο, για ένα συγκεκριμένο δάνειο ή άνοιγμα, εξαρτώνται μόνο από τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά αυτού του δανείου ή ανοίγματος και ότι δεν συσχετίζεται με τον κίνδυνο των λοιπών ανοιγμάτων ενός

συγκεκριμένου δανειακού χαρτοφυλακίου (BCBS, 2005a, Saidenberg and Schuermann, 2003).

Κεφάλαιο 5 : Η πιστοδότηση σε επιχειρήσεις

Η ανάλυση πιστωτικού κινδύνου (credit risk analysis) είναι ουσιαστικά η εύρεση της πιθανότητας μιας χρηματοοικονομικής υποχρέωσης να μην πληρωθεί ή η εύρεση της πιθανότητας διαγραφής ενός δανείου από τον ισολογισμό της τράπεζας ως ζημιά εξ' επισφαλών απαιτήσεων. Η πιθανότητα-αυτή είναι συνάρτηση της οικονομικής κατάστασης του δανειολήπτη, του τρόπου αποπληρωμής του δανείου, της διάρκειας των ενοχικών και εμπράγματων εξασφαλίσεων του δανείου (Xirouchakis, 2013).

Με στόχο τη μείωση της ζημιάς που προκαλείται από τις επισφαλείς απαιτήσεις έχουν θεσμοθετηθεί κανόνες ελέγχου του τραπεζικού χαρτοφυλακίου χορηγήσεων. Οι κανόνες αυτοί είναι γνωστοί ως κανόνες της Βασιλείας και χρησιμοποιούνται για τον έλεγχο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (Ayyagari et al., 2011).

Η αξιολόγηση των δανειοληπτών προκύπτει από δύο συνιστώσες:

- α) Την αξιολόγηση από τον εισηγητή της τράπεζας και τα αρμόδια εγκριτικά κλιμάκια ανάλογα με το επίπεδο χορήγησης και
- β) Την εφαρμογή αυτοματοποιημένου συστήματος βαθμολόγησης.

Για την αξιολόγηση του δανειολήπτη από τον εισηγητή/εγκριτικά κλιμάκια λαμβάνονται υπόψη (Χαραλαμπίδης, 2005):

- Χαρακτήρας-προσωπικότητα πιστούχου
- Επιχειρηματική δραστηριότητα-ικανότητα
- Συνολικό κεφάλαιο - κύκλος εργασιών που έχει ο πιστούχος στη διάθεσή του
- Οικονομικές συνθήκες

- Ενοχικές και εμπράγματες διασφαλίσεις
- Η συναλλακτική τάξη του πιστούχου, εφόσον βέβαια υπήρχε προηγούμενη συνεργασία μαζί του
- Η συνολική δανειακή επιβάρυνσή του
- Η φήμη του στην αγορά
- Η μεταβλητότητα των κερδών του
- Η ύπαρξη άλλων εγγυήσεων
- Η οικονομική κατάσταση του κλάδου (στην περίπτωση επιχείρησης).

Άλλα κριτήρια που επίσης λαμβάνονται υπόψη είναι η ειλικρίνεια και η ηλικία του πιστούχου, η διαδοχή του στην επιχείρηση κ.λ.π.

5.1 Κατάταξη των δανειοληπτών σε περιοχές κινδύνου (credit rating)

Το επίπεδο κινδύνου για κάθε δανειολήπτη καθορίζεται χρησιμοποιώντας κατάλληλο σύστημα βαθμολόγησης. Στον πίνακα 3.1 παρουσιάζονται οι κατηγορίες πιστωτικού κινδύνου:

Πίνακας 1: Απεικόνιση κλιμάκων αξιολόγησης των Moody's, S & P και Fitch.

Αξιολογική Κλίμακα Πιστοδοτήσεων	Moody's	S&P	Fitch
Κατηγορίες χαμηλού κινδύνου (investment grade)			
Πολύ υψηλή	Aaa	AAA	AAA
Υψηλή	Aa1 έως Aa3	AA+ έως AA-	AA+ έως AA-
Ισχυρή ικανότητα εκπλήρωσης υποχρεώσεων	A1 έως A3	A+ έως A-	A+ έως A-
Επαρκής ικανότητα εκπλήρωσης υποχρεώσεων	Baa1 έως Baa3	BBB+ έως BBB-	BBB+ έως BBB-

Κατηγορίες υψηλού κινδύνου (speculative grade)			
Πιθανότητα ύπαρξης πιστωτικού κινδύνου	Ba1 έως Ba3	BB+ έως BB-	BB+ έως BB-
Αξιόλογος βαθμός πιστωτικού κινδύνου	B1 έως B3	B+ έως B-	B+ έως B-
Υψηλός βαθμός πιστωτικού κινδύνου	Caa1 έως Caa3	CCC+ έως CCC-	CCC+ έως CCC-
Πιθανή αθέτηση υποχρέωσης	Ca	CC	CC
Η αθέτηση υποχρέωσης είναι αναπόφευκτη	C	C	C
Σε κατάσταση αθέτησης υποχρέωσης	.	D, SD	DDD, DD, D

Πηγή: Van Roy (2005).

5.2 περιπτώσεις κινδύνων που μπορεί να προκύψουν από μία χορήγηση

- Η προεξόφληση αξιόγραφων που δεν αντιπροσωπεύουν εμπορική συναλλαγή (ευκολίας) ή που έχουν πλαστογραφηθεί οι υπογραφές εκδότη, αποδέκτη, οπι- σθογράφων.
- Ο υπερδανεισμός του δανειολήπτη
- Ο ανεπαρκής έλεγχος της φερεγγυότητας, της ρευστότητας και των ποιοτικών χαρακτηριστικών του δανειολήπτη.
- Η μη συστηματική εφαρμογή της διασποράς των εκδοτών ή αποδεκτών των αξιόγραφων (επιταγών πελατείας) ως ποσοστό επί του συνόλου του ορίου
- Ο κλάδος βρίσκεται σε οικονομική ύφεση
- Ανεπαρκής οργάνωση της επιχείρησης και μη σωστή κατάρτιση προϋπολογισμών
- Η χρήση μέρους ή του συνόλου της χορήγησης για άλλο σκοπό
- Η διάρκεια της χορήγησης. Οι βραχυπρόθεσμες χορηγήσεις έχουν μικρότερο κίνδυνο από τις μακροπρόθεσμες
- Νομικά σφάλματα

- Ανυπαρξία ασφάλειας πυρός και άλλων κινδύνων (Χαραλαμπίδης, 2005).

5.3 Δείκτης Απόστασης για Αθέτηση (Distance to Default)

Το πλέον διαδεδομένο κριτήριο που καθορίζει το ύψος του κινδύνου μιας χορήγησης, είναι ο δείκτης απόστασης για αθέτηση (Distance to Default). Η μέτρηση της απόστασης για αθέτηση συνδυάζει κυρίως 3 μεταβλητές: την αξία του ενεργητικού της εταιρείας, τον κίνδυνο της επιχείρησης και του κλάδου ΚΨΙ το βαθμό μόχλευσης. Δηλαδή ο συγκεκριμένος δείκτης λαμβάνει υπόψη την αξία του ενεργητικού και κατά πόσο αυτή είναι μεγαλύτερη από τις υποχρεώσεις και ορίζεται ως εξής (Χιρouchakis, 2013):

$$Distance\ to\ default = \frac{(Αγοραία\ Αξία\ ενεργητικού) - (Σημείο\ Αποτυχίας)}{(Αγοραία\ αξία\ ενεργητικού) \times (Αστάθεια\ Ενεργητικού)}$$

Όσο μεγαλύτερος είναι αυτός ο δείκτης τόσο χαμηλότερη είναι η πιθανότητα αθέτησης (μη αποπληρωμής των υποχρεώσεων) και άρα τόσο πιο φερέγγυα θεωρείται η επιχείρηση. Τιμές κοντά στο μηδέν ή αρνητικές σημαίνουν αυξημένες πιθανότητες αθέτησης (μη αποπληρωμής των υποχρεώσεων).

Πιθανότητα Αθέτησης (Probability of default-PD): Με την Πιθανότητα αθέτησης υπολογίζεται η πιθανότητα αδυναμίας κάλυψης των υποχρεώσεων από τον πιστούχο εντός δεδομένης χρονικής περιόδου (Χαραλαμπίδης, 2005).

5.4 Τα ποιοτικά κριτήρια-γενικά χαρακτηριστικά

Τα ποιοτικά παράλληλα με τα ποσοτικά κριτήρια αποτελούν μια πολύ σημαντική παράμετρο της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας ενός δανειολήπτη και αφορούν κυρίως στοιχεία που προϋποθέτουν κάποια υποκειμενική κρίση. Προκειμένου λοιπόν, η υποκειμενικότητα να περιοριστεί στο ελάχιστο δυνατόν και να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις ακριβούς λειτουργίας ενός υποδείγματος προσδιορισμού της πιστοληπτικής ικανότητας δανειολήπτη,

πρέπει σε κάθε περίπτωση κατά τον προσδιορισμό της τιμής των ποιοτικών δεικτών να τηρούνται με σχολαστικότητα ορισμένοι κανόνες (Χαραλαμπίδης, 2001).

5.4.1 Συνθήκες Αγοράς

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά των συνθηκών που περιγράφουν μια αγορά είναι (Αντζουλάτος, 2005):

- Το μερίδιο αγοράς

Το κριτήριο προσδιορίζεται με βάση την πληροφόρηση του αρμόδιου στελέχους της Τράπεζας για τη συναφή με τη δραστηριότητα και το μέγεθος της αξιολογούμενης επιχείρησης στην αγορά.

- Ο ανταγωνισμός

Το επίπεδο του ανταγωνισμού στην περιοχή που δραστηριοποιείται η επιχείρηση, όπως αυτό διαφαίνεται ότι θα διαμορφωθεί στο άμεσο μέλλον.

5.4.2 Διοίκηση ~ Management

- Εμπειρία Διοίκησης - Managers Experience

Αναφέρεται στην αποκτώμενη εμπειρία της Διοίκησης από τη δράση της επιχείρησης στην αγορά.

- Πιστοδοτική Συνέπεια των Διοικούντων - Managers Credit History

Κρίνει το ιστορικό παρελθόν των διοικούντων στα πλαίσια της δραστηριοποίησής τους σε άλλες επιχειρήσεις ή και σαν ιδιώτες εάν έχουν δημιουργήσει σοβαρές ληξιπρόθεσμες οφειλές ή δυσμενή.

- Δυνατότητα άμεσης αναπλήρωσης των διοικούντων - The business depends on one person

Εντοπίζει την περίπτωση κατά την οποία η ανάγκη άμεσης αναπλήρωσης της διοίκησης είναι δυνατόν να δημιουργήσει προβλήματα στην ομαλή λειτουργία της επιχείρησης (Αντζουλάτος, 2005).

5.4.3 Επιχείρηση - Enterprise

i. Συγκέντρωση Πελατείας - Customers' Concentration

Το κριτήριο προσδιορίζεται από τους χορηγητές και οι σημαντικές τιμές του συνήθως είναι:

- Υψηλή συγκέντρωση πελατείας όταν το μεγαλύτερο ποσοστό των πωλήσεων (50% - 60%) κατευθύνεται σε λιγότερους από 3 ή 4 πελάτες,

Μέση όταν το ίδιο ποσοστό κατανέμεται σε λιγότερους από 10 - 12 πελάτες.

ii. Δραστηριοποίηση σε χώρες υψηλού κινδύνου - Trade With High Risk Countries

Αν ένα ποσοστό του τζίρου ή των αγορών που υπερβαίνει το 50% πραγματοποιείται με χώρες υψηλού κινδύνου θεωρείται ως υψηλή.

5.4.4 Πρόσβαση σε δανεισμό- Access to Capital

i. Προσωπική Περιουσία Φορέα - Owners Personal Property

Αναφέρεται σε ατομικές επιχειρήσεις ή προσωπικές εταιρίες (ΟΕ ή ΕΕ όσον αφορά τους ομόρρυθμους εταίρους). Στις επιχειρήσεις αυτές το κριτήριο αυτό συμπληρώνει ή υποκαθιστά το δείκτη μόχλευσης, αφού οι φορείς ενέχονται και με την προσωπική τους περιουσία.

5.5 Κριτήρια Αξιολόγησης Πιστοδοτήσεων

Οι πιστοδοτήσεις κάθε Τράπεζας γίνονται σύμφωνα με συστηματοποιημένους κανόνες, όπου προσδιορίζονται τα βασικά κριτήρια με τα οποία γίνεται η αξιολόγηση των αιτημάτων και η λήψη απόφασης. Προκειμένου να επιτευχθεί ο βασικός στόχος που είναι η διασφάλιση των συμφερόντων του Π.Ι με την ελαχιστοποίηση των πιστωτικών κινδύνων χρησιμοποιούνται συγκεκριμένα κριτήρια πιστοδοτήσεων (Τασάκος, 2005).

Τα κριτήρια αυτά χωρίζονται σε βασικά κριτήρια (πιστωτικά) και επικουρικά κριτήρια (εξασφαλίσεις, απόδοση, κ.λ.π.). Παρακάτω παρατίθενται τα κυριότερα κριτήρια που χρησιμοποιούνται σήμερα στις επιχειρήσεις.

5.5.1 Βασικά πιστωτικά κριτήρια

Πιστωτικά κριτήρια είναι εκείνα τα οποία από την ανάλυση και εκτίμησή τους προκύπτει η ύπαρξη ή όχι πιστωτικού κινδύνου, καθώς επίσης η δυνατότητα του πιστούχου να εξυπηρετήσει την πιστοδότηση. Αυτά είναι (Αντζουλάτος, 2005):

1. Προσδιορισμός της ανάγκης που θα καλύψει η αιτούμενη πιστοδότηση.
2. Εξέταση των οικονομικών συνθηκών που επικρατούν στην αγορά
3. Εξέταση της πιστοληπτικής ικανότητας της επιχείρησης (ποιοτικά και ποσοτικά) και εκτίμηση της δυνατότητάς της για την ομαλή εξυπηρέτηση της πιστοδότησης.

Ειδικότερα έχουμε:

1. *Προσδιορισμός της πιστωτικής ανάγκης*

Σημαντικό στοιχείο είναι η διερεύνηση και προσδιορισμός της ανάγκης που θα καλύψει η πιστοδότηση, έτσι ώστε οι πιστοδοτήσεις να καλύπτουν ανάγκες που έχουν σχέση με τη δραστηριότητα της επιχείρησης. Πρέπει να αποφεύγονται οι πιστοδοτήσεις για κάλυψη ζημιολογών αποτελεσμάτων ή για κερδοσκοπικές δραστηριότητες.

2. *Ανάλυση των συνθηκών της αγοράς*

Βασικό στοιχείο για τη σωστή εκτίμηση της μελλοντικής πορείας μιας επιχείρησης αποτελεί η γνώση των συνθηκών που επικρατούν στην αγορά που δραστηριοποιείται. Οι συνθήκες της αγοράς μεταβάλλονται συνεχώς και οι μεταβολές αυτές έχουν επιπτώσεις στη λειτουργία της επιχείρησης.

Τα κύρια στοιχεία που εξετάζονται είναι (Hobohm, 2001):

- Αριθμός και μεγέθη επιχειρήσεων, μερίδια στην αγορά, περιθώρια κέρδους, οικονομική κατάσταση (δείκτες ρευστότητας, δανειακής επιβάρυνσης, αποδοτικότητας κλπ)
- Σύγκριση χαρακτηριστικών επιχείρησης με αυτών του κλάδου
- Κατάσταση της αγοράς που δραστηριοποιείται η επιχείρηση
- Πλεονεκτήματα της επιχείρησης σε σχέση με τον ανταγωνισμό

3. **Πιστοληπτική ικανότητα της επιχείρησης**

Προϋπόθεση για τη λήψη πιστωτικής απόφασης αποτελεί η γνώση της πιστοληπτικής ικανότητας της επιχείρησης από την οποία προκύπτει η δυνατότητα της να ανταποκρίνεται από τη λειτουργία της και όχι από αποσπασματικές ενισχύσεις των κεφαλαίων της ή από την τυχόν ακίνητη περιουσία της. Για τη διαπίστωση της πιστοληπτικής ικανότητας της επιχείρησης γίνεται αξιολόγηση των απαραίτητων ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων που έχουν σχέση με τη δραστηριότητα και την εξέλιξη της πιστοδοτούμενης επιχείρησης (Αντζουλάτος, 2005).

i. Ποιοτικά στοιχεία:

- Ιστορικό επιχείρησης (ίδρυση, μεταβολές, αντικείμενο κλπ).
- Διοίκηση επιχείρησης (στελέχωση, αρμοδιότητες, οργάνωση λειτουργίας επιχείρησης, διάδοχη κατάσταση κλπ).
- Επιχειρηματική δράση διοικούντων (διοικητικές ικανότητες, εμπειρία, συναλλακτική τάξη, αποτελεσματικότητα, αξιοπιστία κλπ).
- Φήμη της επιχείρησης στην αγορά.
- Λειτουργία του συναλλακτικού κυκλώματος της επιχείρησης (παραγωγικά μέσα, προμηθευτές, προϊόντα, πελάτες, όροι συναλλαγών κλπ).

ii. Ποσοτικά στοιχεία (επιχειρήσεις με βιβλία Γ' Κατηγορίας)

Τα ποσοτικά στοιχεία αφορούν τη διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης. Γίνεται ανάλυση των απολογιστικών οικονομικών στοιχείων τουλάχιστον της τελευταίας τριετίας και εξετάζεται η εξέλιξη των παρακάτω βασικών οικονομικών μεγεθών (Hobohm, 2001):

- Εξέλιξη των πωλήσεων της επιχείρησης (κατά ποσότητα και αξία)
- Εξέλιξη αποσβέσεων (αυξημένες, μειωμένες)
- Εξέλιξη του τελικού αποτελέσματος
- Εξέλιξη τραπεζικού δανεισμού
- Εξέλιξη των βασικών στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού.

- Σημαντικές μεταβολές εξετάζονται για τη διαπίστωση του λόγου δημιουργίας τους.

5.5.2 Χρήση χρηματοοικονομικών δεικτών

Οι χρηματοοικονομικοί δείκτες έχουν γίνει ευρύτατα αποδεκτοί σε σχέση με την αξιολόγηση της αποδοτικότητας και της χρηματοοικονομικής κατάστασης μιας οποιασδήποτε επιχείρησης. Οι δείκτες μπορούν να παρέχουν μια ποσοτική θεώρηση για τις επί μέρους εσωτερικές λειτουργίες και την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης, σε σχέση με το εξωτερικό περιβάλλον στο οποίο αυτή δραστηριοποιείται, ενώ επιτρέπουν ταχεία επεξεργασία μεγάλου όγκου χρηματοοικονομικών στοιχείων με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή (Χριστοδούλου, 2006).

Για τον υπολογισμό των δεικτών χρησιμοποιούνται τα σχετικά με τον κάθε δείκτη στοιχεία όπως το μετοχικό κεφάλαιο, τα ίδια κεφάλαια, οι βραχυπρόθεσμες και οι μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις, το πάγιο ενεργητικό, οι αποσβέσεις, το κυκλοφορούν ενεργητικό, τα αποθέματα, το σύνολο του ενεργητικού, τα μικτά και τα καθαρά κέρδη (ή ζημιές).

Σημειώνεται ότι, για την ερμηνεία των χρηματοοικονομικών δεικτών, δεν λαμβάνεται υπόψη η απόλυτη τιμή τους, αλλά κυρίως η διαχρονική σταθερότητα και η τιμή τους σε σχέση με την αντίστοιχη μέση τιμή του κλάδου των ομοιογενών επιχειρήσεων.

Οι οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων άλλωστε, προσφέρουν πληροφορίες σχετικά με τις επιδόσεις μιας επιχείρησης είτε σε κάποια συγκεκριμένη στιγμή είτε, επίσης για μια συγκεκριμένη περίοδο. Κυρίως όμως μπορούν να χρησιμοποιηθούν για πρόβλεψη μελλοντικών κερδών και μερισμάτων.

Η ανάλυση των οικονομικών καταστάσεων ποικίλει ανάλογα με τον αποφασίζονται, κατά περίπτωση και ειδικότερα διακρίνουμε τους ακόλουθους τύπους (Χριστοδούλου, 2006):

- Για τον επενδυτή αποβλέπει στην εκτίμηση ευκαιριών επενδύσεων με καλές μελλοντικές αποδόσεις.
- Για τη διοίκηση της επιχείρησης, εκτός της πρόβλεψης, κυρίως αποτελεί την αρχή προγραμματισμού κινήσεων που θα επηρεάσουν το μέλλον.
- Η ανάλυση χρηματοοικονομικών δεικτών αποτελεί το πρώτο βήμα στην ανάλυση των οικονομικών καταστάσεων.

Παρακάτω εξετάζονται οι ακόλουθοι χρηματοοικονομικοί δείκτες:

Δείκτης Νο 1: Δείκτης μικτού περιθωρίου κέρδους:

$$\frac{\text{Μικτά Κέρδη}}{\text{Πωλήσεις}}$$

Το μέγεθος του μικτού κέρδους προκύπτει όταν από τις πωλήσεις αφαιρεθεί το κόστος πωληθέντων.

Δείκτης Νο 2: Δείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους:

$$\frac{\text{Καθαρά Κέρδη}}{\text{Πωλήσεις}}$$

Οι επιχειρήσεις με καλή διαχείριση πετυχαίνουν σχετικά υψηλότερα περιθώρια κέρδους γιατί διαχειρίζονται τους πόρους τους αποτελεσματικά.

Δείκτης Νο 3: Δείκτης βιομ. Αποδοτικότητας:

$$\frac{\text{Κέρδη προ τόκων και φόρων}}{\text{Σύνολο Ενεργητικού}}$$

Ο δείκτης αυτός παρουσιάζει την ικανότητα της επιχείρησης να χρησιμοποιεί τα απασχολούμενα κεφάλαιά της για να δημιουργήσει κέρδος.

Δείκτης Νο 4: Δείκτης χρηματ/νομικής αποδοτικότητας:

$$\frac{\text{Καθαρά Κέρδη}}{\text{Ίδια Κεφάλαια}}$$

Ο συγκεκριμένος δείκτης αποτελεί ένα αξιόπιστο κριτήριο για την επιλογή της πιο αποδοτικής τοποθέτησης των διαθεσίμων κεφαλαίων για τους εκάστοτε επενδυτές.

Δείκτης Νο 5: Δείκτης ταχύτητας κυκλ.ενεργητικού:

$$\frac{\text{Πωλήσεις}}{\text{Σύνολο Ενεργητικού}}$$

Ο δείκτης παρουσιάζει τη σχέση του κύκλου εργασιών και του συνολικού ενεργητικού και κατ' επέκταση την αποτελεσματικότητα της επιχείρησης να χρησιμοποιεί το σύνολο του ενεργητικού της για να επιτυγχάνει συγκεκριμένο όγκο πωλήσεων.

Δείκτης Νο 6: Δείκτης ταχύτητας κυκλοφ. Ιδίων κεφαλαίων:

$$\frac{\text{Πωλήσεις}}{\text{Ίδια Κεφάλαια}}$$

Δείχνει την ταχύτητα ανακύκλωσης του ιδίου κεφαλαίου μέσα σε μια διαχειριστική περίοδο.

Δείκτης Νο 7: Δείκτης ταχύτητας κυκλοφορίας Παγίων:

$$\frac{\text{Πωλήσεις}}{\text{Πάγιο Ενεργητικό}}$$

Ο δείκτης προσδιορίζει την ικανότητα της επιχείρησης να εκμεταλλεύεται όσο το δυνατό καλύτερα τα πάγια στοιχεία και να επιτυγχάνει αύξηση των πωλήσεων.

Δείκτης Νο 8: Δείκτης ταχ. κυκλοφ. Βραχ. Υποχρεώσεων:

$$\frac{\text{Πωλήσεις}}{\text{Βραχ.Υποχρεώσεις}}$$

Ο δείκτης δείχνει πόσες φορές μέσα στη διαχειριστική χρήση δημιουργήθηκαν οι βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις και εξοφλήθηκαν προς τους προμηθευτές - δανειστές.

Δείκτης Νο 9: Δείκτης γενικής ρευστότητας:

Κυκλ. Ενεργητικό
Βραχ. Υποχρεώσεις

Παρουσιάζει το βαθμό κατά τον οποίο η επιχείρηση μπορεί να αντιμετωπίσει τις τρέχουσες ή ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της με τη χρήση των διαθεσίμων και λοιπών κυκλοφοριακών περιουσιακών στοιχείων της (πρέπει να είναι μεγαλύτερος ή ίσος του 2).

Δείκτης Νο 10: Δείκτης άμεσης ρευστ/τας:

Κυκλ. Ενεργητικό – Αποθέματα
Βραχ. Υποχρεώσεις

Παρουσιάζει την ικανότητα της επιχείρησης να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της προς τους πιστωτές της σε περίπτωση μιας κάθετης πτώσης των πωλήσεών της (πρέπει να είναι μεγαλύτερος ή ίσος του 1).

Δείκτης Νο 11: Δείκτης ανακύκλωσης αποθεμάτων:

Πωλήσεις
Αποθέματα

Όταν ο παραπάνω δείκτης παρουσιάζει υψηλές τιμές σημαίνει ότι τα κεφάλαια της επιχείρησης δεσμεύονται για μικρό διάστημα σε μη παραγωγική μορφή.

Δείκτης Νο 12: Δείκτης ταχύτητας κυκλοφορίας απαιτήσεων:

Πωλήσεις
Απαιτήσεις

Προσδιορίζει πόσες φορές σε μια χρήση επαναλαμβάνεται το κύκλωμα «πώληση με πίστωση - είσπραξη πίστωσης».

Δείκτης Νο 13: Δείκτης ταχύτητας κυκλ, Κεφαλ. Κίνησης:

Πωλήσεις
Κυκλ. Ενεργητικό – Βραχ. Υποχρεώσεις

Όσο υψηλότερος είναι αυτός ο δείκτης τόσο πιο εντατική είναι η εκμετάλλευση του κεφαλαίου κίνησης.

Δείκτης Νο 14: Δείκτης ικανότητας δανεισμού:

$$\frac{\text{ίδια Κεφάλαια}}{\text{Συνολικές Υποχρεώσεις}}$$

Προσδιορίζει κατά πόσο η επιχείρηση είναι ικανή μόνο με τα ίδια κεφάλαια να ανταποκριθεί στις μακροπρόθεσμες και βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της.

Δείκτης Νο 15: Δείκτης φερεγγυότητας:

$$\frac{\text{Συν. Υποχρεώσεις}}{\text{Συν. Ενεργητικό}}$$

Όταν ο δείκτης παρουσιάζει τιμές μεγαλύτερες από την μονάδα σημαίνει ότι οι συνολικές υποχρεώσεις της επιχείρησης κινδυνεύουν να μην εξωφληθούν ακόμη και αν ρευστοποιηθούν όλα τα στοιχεία του ενεργητικού.

Υπάρχουν όμως, και ζητήματα που ανακύπτουν από την ανάλυση των χρηματοοικονομικών δεικτών, τα οποία εστιάζονται στις ακόλουθες γενικές κατηγορίες:

- i. Η σύγκριση με κλαδικούς δείκτες είναι δύσκολη αν η επιχείρηση λειτουργεί παράλληλα σε πολλά διαφορετικά αντικείμενα ενασχόλησης.
- ii. Η κλαδική επίδοση δεν είναι υποχρεωτικά καλή.
- iii. Ο πληθωρισμός επιδρά στους ισολογισμούς των επιχειρήσεων, καθιστώντας δύσκολη τη συγκριτική ανάλυση των στοιχείων τους.
- iv. Η εποχικότητα δύναται να επηρεάσει τους χρηματοοικονομικούς δείκτες.
- v. Τεχνικές «ωραιοποίησης» μπορεί να κάνει τις λογιστικές καταστάσεις και τους δείκτες να παρουσιάζονται καλύτεροι από ό,τι είναι στην πραγματικότητα.
- vi. Διαφορετικές λειτουργικές και λογιστικές πρακτικές επηρεάζουν τις όποιες συγκρίσεις.
- vii. Είναι δύσκολο να διαπιστωθεί αν κάποιοι δείκτες μιας επιχείρησης, σαν σύνολο, είναι καλοί ή κακοί.

Στη συνέχεια θα εξεταστούν επικουρικά κριτήρια που μπορούν να ληφθούν υπόψη για τη χρηματοδότηση μιας επιχείρησης, πέραν της ανάλυσης των χρηματοοικονομικών της δεικτών.

5.5.3 Επικουρικά κριτήρια

Μερικά από τα κριτήρια που λαμβάνονται επικουρικά υπόψη για τη χρηματοδότηση μιας επιχείρησης είναι (Χιρouchakis, 2013):

1. Οι παρεχόμενες εξασφαλίσεις, δηλαδή ενοχικές, εμπράγματα ή χρηματοοικονομικές εξασφαλίσεις.
2. Η αποδοτικότητα της συνεργασίας
3. Η εξασφάλιση της πιστοδότησης.

Πέραν των παραπάνω αναφερομένων από την ανάλυση των οικονομικών στοιχείων προσδιορίζεται η δυνατότητα αποπληρωμής της πιστοδότησης, η οποία πρέπει να στηρίζεται σε πηγές που προκύπτουν από τη λειτουργία της επιχείρησης (συναλλακτικό κύκλωμα).

Η βιωσιμότητα της επιχείρησης άλλωστε, θεωρείται η καλύτερη διασφάλιση για οποιαδήποτε τράπεζα. Επειδή όμως το περιβάλλον που λειτουργούν οι επιχειρήσεις συνεχώς μεταβάλλεται και οι κίνδυνοι είναι πολλοί και αστάθμητοι, χρειάζεται η ύπαρξη και άλλων πηγών εξυπηρέτησης της πιστοδότησης που ενδεικτικά αναφέρονται (Χιρouchakis, 2013):

1. Παροχή εγγυήσεων
2. Παροχή υποθηκών (υποθήκες - προσημειώσεις)
3. Ενέχυρα (αξιόγραφα, καταθέσεις, τίτλοι) κλπ.

Επίλογος

Συνοψίζοντας τα όσα αναφέρθηκαν στα ανωτέρω κεφάλαια, διαπιστώνουμε την ιδιαίτερη σημασία που έχουν για τις εμπορικές τραπεζες, οι πολιτικές και οι πρακτικές μέσω των οποίων σταθμίζουν και αξιολογούν του διάφορους πιστοδοτικούς κινδύνους στους οποίους εκτίθενται. Η ορθολογική διαχείριση των εν λόγω κινδύνων από τις εμπορικές τράπεζες, διασφαλίζει τόσο την βιωσιμότητα όσο και την εύρυθμη λειτουργία τους. Το επισφαλές και συνεχώς μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται, καθιστά επιτακτική την ανάγκη δημιουργίας στρατηγικών πρόληψης και έγκαιρης αντιμετώπισης αυτών. Από την πλευρά των πιστοδοτούμενων εταιρειών, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι η ορθολογική χρήση δανειακών κεφαλαίων από τις εμπορικές τράπεζες, εξασφαλίζει σε αυτές τις απαιτούμενες συνθήκες και προϋποθέσεις για να υλοποιήσουν τόσο τα μακροπρόθεσμα επενδυτικά τους σχέδια, όσο και τις πιο καθημερινές τους, λειτουργικού χαρακτήρα, ανάγκες.

Σαν επιστέγασμα των ανωτέρω, πρέπει να επισημάνουμε ότι, μεταξύ των εμπορικών τραπεζών και των πιστοδοτούμενων εταιρειών υπάρχει μια αμφίδρομη και αλληλοτροφοδοτούμενη σχέση, όπου η ποιότητα και τα επιμέρους χαρακτηριστικά που την διέπουν, αντανακλάται θετικά ή αρνητικά στο σύνολο της οικονομίας μιας χώρας.

Βιβλιογραφία

Αγγελόπουλος, Π. (2013). Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα. Εκδ. Σταμούλης.

Αντζουλάτος, Α. (2005). Σημειώσεις στο Χρηματοοικονομικό σύστημα και διοίκηση τραπεζών. Σημειώσεις.

Ayyagari, M., Demircuc-Kunt, A., Maksimovic, V. (2011). Small vs. young firms across the world: Contribution to employment, job creation, and growth. *World Bank Policy Research Working Paper*, 5631, pp. 2-41.

Cull, R., Davis, L.E., Lamoreaux, N.M., Rosenthal, J. (2006). Historical financing of Small and Medium-size Enterprises. *Journal of Banking and Finance*, **30**(11), pp. 3017-3042.

ECORYS (2012). *EU SMEs in 2012: at the crossroads*. Rotterdam

EIM Business and Policy Research (2011). *‘Do SMEs create more and better jobs?’*. the Netherlands

ESCAP (2014). Policy Guidebook for SME development in Asia and the Pacific. [Online] Available: http://www.unescap.org/sites/default/files/0%20-%20Full%20Report_7.pdf

European Commission (2013a). *‘A Recovery on the Horizon? Annual Report on European SMEs 2012’*. Brussels

European Commission (2013b), *Innovation Union Scoreboard 2013*. Brussels

Fritsch M. (2008). How does new business formation affect regional development? Introduction to the special issue. *Small Business Economics* 30, pp.1-14

Gortsos, C. (1998). The Greek Banking System., Hellenic Bank Association, Sakkoulas, Athens

Hobohm, S. (2001). Small and Medium-sized Enterprises in economic development: the UNIDO experience. *Journal of economic cooperation among Islamic countries*, **22**(1), pp. 1-42.

Καραγιάννης, Η., Μπακούρος, Ι. (2010). *Καινοτομία και επιχειρηματικότητα: Θεωρία & πράξη*. Θεσσαλονίκη: Σοφία.

Varum, C. A., Rocha, V. C. (2013). Employment and SMEs during crises. *Small Business Economics*, **40**(1), pp, 9-25.

OECD (2013). *'Science, Technology and Industry Scoreboard 2013'*, Paris

Robu, M. (2013). The dynamic and importance of SMEs in economy. *The USV Annals of Economics and Public Administration*, **13**(1-17), pp. 84-89.

Savlovski, L.I. & Robu, N.R. (2011). The Role of SMEs in Modern Economy. *Economia. Seria Management*, **14**(1), pp. 277-281.

Sachini E., Malliou N., Ieromnimon T. (2014). *Research & Development Expenditure and Personnel in Greece in 2011*, National Documentation Centre.

Xirouchakis F. (2013). Innovation Dynamics: Transforming the European Union Economy. *Journal of Regional Socio-Economic*, **3** (3), pp. 37-56.

Rose , P.S., Marquis, M.H. (2009). *Money Market and Capital Market, Financial Institutions and Instruments in a Global Marketplace*. New York:McGraw Hill

Silber, William L., (1983), The process of financial innovation. *American Economic Review Papers and Proceedings* 73, 89-95

Χαραλαμπίδης Μ.,2005, "Κεφαλαιακή Επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων. Από τη Βασιλεία Ι στη Βασιλεία ΙΙ, ΕΤΕ

Χαραλαμπίδης Μ., 2001, "Η Τυποποιημένη μεθοδολογία Υπολογισμού Πιστωτικού Κινδύνου και οι τεχνικές άμβλυνσής της", Δελτίο Ε.Ε.Τ

Πάσχας Γ., 2001, "Ο Ρόλος των Εποπτικών Αρχών και η Αναγκαιότητα Λειτουργίας Επαρκών Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου", Δελτίο Ε.Ε.Τ

Τασάκος Κ., 2005, "Το Νέο Ρυθμιστικό Πλαίσιο της Επιτροπής της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια των Τραπεζών", Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο.

Χριστοδούλου Χρ., 2006, "Σύγχρονες Εξελίξεις στον Τομέα της Ρύθμισης και Εποπτείας του Τραπεζικού Συστήματος", Δελτίο Ε.Ε.Τ

Καλφάογλου Φ., 2006, "Η Επίπτωση του Νέου Πλαισίου Υπολογισμού των Κεφαλαιακών Απαιτήσεων Τραπεζών (ΒΑΣΙΛΕΙΑ II) στη Σταθερότητα και Αποτελεσματικότητα του Τραπεζικού Συστήματος", Δελτίο Ε.Ε.Τ